

Optimaal stimuleren van Nieuwe Nederlanders in het mbo

Hoe kunnen docenten mbo-studenten zo stimuleren
dat zij succesvol hun opleiding afronden?

Albeda College, ROC Eindhoven, ROC Mondriaan

Amsterdam, juni 2011
Projectnummer: M6348
drs. Frits Spangenberg
drs. Marjolein Eigenfeld
drs. Ahmed Ait Moha
drs. Machteld Pijzel

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam van Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage is echter schriftelijke toestemming van Motivaction International B.V. nodig.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1		
	1.1.1	Achtergrond	1	
	1.1.2	Doel- en probleemstelling	2	
	1.1.3	Onderzoeksmethode	2	
	1.2	Beleving van de interviewers	3	
	1.3	Leeswijzer	4	
2	Conclusies en aanbevelingen	5		
	2.1	Conclusies algemeen	5	
	2.2	Studenten hebben behoefte aan begeleiding bij het kiezen van een opleiding en stage	6	
	2.3	Studenten hebben behoefte aan structuur in de vorm van een veilige omgeving waarin begeleiding toegankelijk is	7	
	2.4	Studenten hebben behoefte aan een gestructureerde lesomgeving	9	
	2.5	Studenten hebben behoefte aan structuur wanneer het hen ontbreekt aan ondersteuning en begeleiding van peers en familieleden	10	
3	Context: Achtergrondinformatie studenten	12		
	3.1	Diploma is belangrijk, betrokkenheid erbij verschilt	12	
	3.2	Merendeel van de studenten zijn 'structuurzoekers'	14	
	3.3	Familie belangrijk in het leven van de jongeren	15	
	3.4	Buiten school veel activiteiten	16	
4	Waardoor laten mbo'ers zich motiveren?	17		
	4.1	Slaagfactoren op school	17	
		4.1.1	Laagdrempelig contact met docent is essentieel	17
		4.1.2	Werken naar concreet doel werkt motiverend	24
		4.1.3	Vriendschappen met klasgenoten	26
	4.2	Slaagfactoren buiten school	27	
		4.2.1	Positieve voorbeelden in sociale omgeving	27
		4.2.2	Behoeftte aan routine: angst om thuis te zitten	29
5	Waardoor laten mbo'ers zich demotiveren?	30		
	5.1	Demotiverende factoren op school	30	
		5.1.1	Opleiding is niet zoals vooraf verwacht	30
		5.1.2	Leeromgeving biedt te weinig structuur	34
	5.2	Thuisituatie	39	
		5.2.1	Ouders bieden weinig structurele begeleiding	39
		5.2.2	Financiële problemen	40
6	Bijlagen	41		
	6.1	Onderzoeksopzet	41	
	6.2	Achtergrondgegevens deelnemende studenten	42	

1 Inleiding

1.1.1 Achtergrond

In opdracht van het Albeda College, ROC Eindhoven en ROC Mondriaan, heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd naar manieren om schooluitval onder Nieuwe Nederlanders in het MBO tegen te gaan.

ROC's in de grote steden van Nederland hebben te maken met een grote verscheidenheid aan culturen en etniciteiten van hun studenten. Deze multiculturele scholen brengen uitdagingen met zich mee. De etnische en culturele achtergrond van de studenten heeft namelijk zijn invloed op drijfveren, omgangsvormen, inspiratie, toekomstperspectief en schoolprestaties van de scholieren.

Om de studenten succesvol te kunnen begeleiden is het belangrijk dat docenten bekend zijn met de culturele en etnische aspecten en de wijze waarop die doorwerken op de schoolprestaties. Deze kennis kan vervolgens worden omgezet in een adequate begeleiding van studenten. Veelal wordt aangegeven dat verkleuring van het docentenbestand de oplossing is. Dit is niet per definitie de oplossing. Allereerst is het momenteel praktisch gezien niet mogelijk. Er is namelijk nog weinig sprake van verkleuring van het docentenkorps. En gezien het geringe aantal Nieuwe Nederlanders dat de Pabo en aanverwante opleidingen afrondt, is het niet realistisch om ervan uit te gaan dat binnen de komende 5 jaar een verkleuring zal optreden. Daarnaast leidt een multicultureel docentenbestand niet noodzakelijkerwijs tot een betere aansluiting op de leefwereld van jongeren. Het is niet vanzelfsprekend dat een docent van Marokkaanse afkomst bekend is met de specifieke culturele elementen die van belang zijn bij het stimuleren en motiveren van bijvoorbeeld een Somalische student of andere voormalig vluchtelingen. Het is daarom ook van belang dat allochtone docenten eveneens de handvatten aangereikt krijgen om met diversiteit om te gaan.

Het feit dat docenten veelal autochtoon zijn, hoeft geen barrière te vormen. Uit diverse onderzoeken uitgevoerd door Motivaction onder Nieuwe Nederlanders en autochtone begeleiders van Nieuwe Nederlanders (op welzijnsgebied), is bekend dat goede begeleiding van allochtone jongeren niet uitsluitend afhankelijk is van de 'kleur' van de begeleider. Autochtone begeleiders die goed bekend zijn met de culturele leefwereld van de jongeren en deze kennis kunnen omzetten naar de begeleiding van de jongeren, krijgen net zo veel 'respect' van allochtone jongeren als allochtone begeleiders en weten net zo veel te bewerkstelligen als hun allochtone collega's.

Ondanks diverse onderzoeken op het gebied van schooluitval is momenteel echter onvoldoende bekend over de actoren en factoren die daadwerkelijk bijdragen tot het motiveren en inspireren van allochtone mbo-studenten zodat zij hun opleiding succesvol afronden. Doel van het onderzoek is concrete handvatten voor de docent ontwikkelen.

1.1.2 Doel- en probleemstelling

De onderzoeksdoelstelling is als volgt geformuleerd:

- **Diepgaand inzicht verkrijgen in de actoren en factoren die van invloed zijn op een succesvolle afronding van de mbo-opleiding door allochtone studenten, zodat docenten hierop in kunnen spelen en allochtone studenten beter kunnen inspireren en motiveren. Met als uiteindelijk doel het aantal allochtone studenten dat een mbo-opleiding succesvol afrondt te vergroten.**

De bijbehorende probleemstelling is meerledig:

- Wat zijn de factoren, gebeurtenissen en actoren die hebben bijgedragen aan een succesvolle afronding van de ROC-opleiding?
- Wat zijn de factoren, gebeurtenissen en actoren die hebben bijgedragen aan het vroegtijdig verlaten van de ROC-opleiding?
- Welke rol heeft de begeleiding door de school hierin gespeeld?
- Welke rol hebben docenten hierin gespeeld?
- Welke rol heeft de omgeving hierin gespeeld?
- In hoeverre zijn de actoren, factoren en gebeurtenissen generiek van aard of juist specifiek persoons- en/of cultuurgebonden?
- Wat zijn de do's en dont's voor inspirerend en motiverend docentschap?

1.1.3 Onderzoeksmethode

Om gedetailleerd inzicht te krijgen in de relevante motiverende en demotiverende actoren en factoren, heeft Motivaction een diepgaand kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder huidige studenten, oud-studenten en voortijdige schoolverlaters (hierna te noemen vsv'ers). In dit onderzoek zijn de ervaringen van docenten voornamelijk niet meegenomen. Het doel is geweest Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren aan het woord te laten over hun tijd op het mbo.

Om inzicht te krijgen in slaag- en faalfactoren die ertoe bijdragen dat studenten hun opleiding wel of niet afmaken is gekozen voor het houden van diepte-interviews met huidige studenten, oud-studenten en voortijdig schoolverlaters van de 3 ROCs tot 24 jaar (voor een beschrijving van de onderzoeksopzet zie de bijlage). Een groot deel van deze interviews heeft bij de respondenten thuis plaatsgevonden, anderen gesprekken vonden op verzoek van de student op school plaats. De interviews duurden een uur. Doorgaans zijn dit zeer openhartige gesprekken gebleken, de studenten waren over het algemeen zeer bereid om hun verhaal te doen. Gezien de interviewduur van een uur was het mogelijk om voorbij sociaalwenselijke antwoorden te komen. Het thema schooluitval bleek voor alle oud-studenten zeer herkenbaar: velen zijn zelf op een zeker moment gestopt met een studie, en vrijwel allemaal konden zij vertellen over het (soms grote) verloop in de klas. De (oud-)studenten wilden door hun verhaal te vertellen graag een steentje bijdragen aan het tegengaan van schooluitval.

Als aanvulling op de interviews hebben de (oud-)studenten een online vragenlijst ingevuld. Het doel van deze vragenlijst is inzicht krijgen in hun waardeoriëntatie. De uitkomsten van deze vragenlijst zijn meegenomen in de analyse.

Benadrukt dient te worden dat het hier een kwalitatief onderzoek betreft. Kwalitatief onderzoek is erop gericht de drijfveren van mensen te achterhalen en om een gedetailleerd inzicht te krijgen in de leefwereld van de geïnterviewden. Kwalitatief onderzoek is niet geschikt voor het vaststellen van harde percentages, daarvoor is kwantitatief onderzoek noodzakelijk. Tegelijk dient opgemerkt te worden dat er veel overeenkomsten blijken te zijn in de wijze waarop de (oud-)studenten van de verschillende ROC's school ervaren en beoordelen en welke factoren bijdragen aan het succesvol afronden danwel voortijdig verlaten van de opleiding. Hierin zien wij weinig of geen verschillen tussen de huidige studenten, de oud-studenten en de vsv'ers. Zij verschillen alleen in de mate waarin zij motiverende of demotiverende ervaringen hebben (gehad) gedurende hun schoolperiode.

In dit onderzoek zijn de studenten uitgenodigd om uitgebreid te vertellen over hun ervaringen op hun betreffende ROC. Hierbij is ingezoomd op hetgeen goed, maar ook op dat wat minder goed gaat. De studenten hebben tijdens de gesprekken hun wensen, behoeften en verwachtingen verwoord die zij hebben naar school, en met name docenten toe. Opvallend is dat slechts enkele studenten reflecteren op hun eigen gedrag en houding, de meerderheid van de studenten is geneigd de oorzaken van problemen buiten zichzelf te plaatsen. Hiermee is in de analyse rekening gehouden.

1.2 Beleving van de interviewers

Wij hebben niet veel mbo-studenten gesproken, maar wij hebben hen wel in een vertrouwde omgeving, meestal thuis en onder vier ogen, en zeer intensief en diepgaand gesproken. Een aantal studenten wilde niet aan het onderzoek meewerken, meestal vanwege wantrouwen. Alle deelnemers waren zonder uitzondering zeer enthousiast, open en mededeelzaam. In een vertrouwelijke sfeer werden ons als interviewers diverse malen belangrijke levensvragen en levensverhalen voorgelegd.

De oud-studenten, die de opleiding hebben afgerond en een baan hebben of een deelstage uitvoeren, maken al bij kennismaking een vrolijker en meer opgeruimde indruk. Dit ondanks het feit dat zij het drukker hebben dan de meeste andere respondenten die nog in de opleiding zitten of zijn afgehaakt.

De ondervraagden zijn zich zelden bewust dat bepaalde factoren van invloed zijn op hun slagen of falen. Dat bepaalde voorwaarden een soort 'pakket tot hogere slaagkans' vormen lijkt voor ons vaak een open deur, maar dat is niet het geval voor de studenten en meestal ook niet voor hun ouders of vriendenkring.

De minder succesvolle studenten, die met de opleiding zijn gestopt of die langdurig wachten op een stageplaats, hebben bij aanvang van het interview een veel afwachtender of vijandiger houding dan de meer succesvolle studenten. Een aantal van deze ondervraagden zit overdag alleen thuis, terwijl beide ouders werken. De vsv'er komt rond het middaguur uit bed. Aan het begin van het gesprek zegt deze ongevraagd met een verdediging van de eigen situatie 'ik doe niet niks'. In het rapport hebben wij een inventarisatie opgenomen van waarnemingen die van invloed kunnen zijn geweest op hun minder succesvolle situatie. Hierbij moet worden aangetekend dat een aantal factoren niet letterlijk worden genoemd, maar tussen de regels door duidelijk worden en goed zichtbaar zijn tijdens de gesprekken.

De meeste van deze afgehaakte leerlingen hebben wel dromen en plannen, maar in hoeverre zij ook steun ondervinden om die plannen 'ik denk dat ik mij ga inschrijven

bij ....' echt te realiseren, blijft een open vraag. Bij de meeste van deze jongeren overheersen gevoelens van onzekerheid, wantrouwen, faalangst. Er lijkt geen perspectief aanwezig om uit deze negatieve spiraal te komen.

1.3 Leeswijzer

Het rapport bestaat uit zes hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de conclusies en aanbevelingen beschreven. In hoofdstuk 3 wordt achtergrondinformatie over de studenten gegeven. Dit hoofdstuk dient als context bij het begrijpen van de keuzes die de studenten maken in het wel of niet afmaken van hun opleiding. In hoofdstuk 4 worden de factoren beschreven die motiverend werken en ertoe leiden dat studenten hun opleiding succesvol afronden. In Hoofdstuk 5 worden de factoren beschreven die demotiverend werken. In hoofdstuk 3, 4 en 5 wordt expliciet een onderscheid gemaakt tussen de school- en thuissituatie.

Wij zullen in het rapport refereren aan de geïnterviewden als studenten. Wanneer het een specifieke doelgroep betreft, oud-student, vsv'er of huidige student, wordt dit beschreven.

In dit rapport maken we veelvuldig gebruik van citaten. De citaten geven de mening van een grotere groep weer, wanneer het uitdrukkelijk de mening betreft van een enkele student(e) wordt dit expliciet vermeld. Wij hebben ervoor gekozen om een letterlijke weergave te geven van de gesprekken ook qua zinsopbouw en het gebruik van straattaal. De citaten zijn geanonimiseerd omwille van de privacy van de studenten. Te lezen is wel in welke doelgroep een student valt en wat zijn of haar etniciteit is.

In een aantal gevallen worden specifieke situaties geïllustreerd aan de hand van een uitgewerkt verhaal, in een zogeheten case. Hierin bundelen we diverse citaten van één student om inzichtelijk te maken welk effect bepaalde situaties op hen hebben.

2 Conclusies en aanbevelingen

2.1 Conclusies algemeen

Op basis van de gesprekken concluderen wij dat de studenten in dit onderzoek te omschrijven zijn als structuurzoekers. Zij zoeken structuur op school, maar krijgen dit nu vaak onvoldoende aangeboden. Zelf hebben zij vaak moeite met het aanbrengen van structuur in hun eigen leven en daarbij speelt dat zij van huis uit vaak weinig structurele begeleiding krijgen bij school. Het gebrek aan eigen structurerend vermogen blijkt uit het gegeven dat veel studenten bij het minste of geringste stoppen met hun opleiding. Dit ondanks het feit dat zij de noodzaak van een diploma erkennen.

Deze hoofdconclusie valt uiteen in een viertal deelconclusies.

- Studenten hebben behoefte aan begeleiding bij het kiezen van een opleiding.
- Studenten hebben behoefte aan structuur in de vorm van een veilige onderwijsomgeving waarin begeleiding makkelijk toegankelijk is.
- Studenten hebben behoefte aan een gestructureerde lesomgeving.
- Studenten hebben behoefte aan structuur omdat het hen ontbreekt aan ondersteuning en begeleiding van peers en familieleden.

Op basis van dit onderzoek ontstaat de indruk dat allochtone studenten in sterkere mate structuurzoekers zijn dan hun autochtone medestudenten. Echter, aangezien voor dit onderzoek alleen allochtone studenten zijn geïnterviewd, kunnen geen harde uitspraken worden gedaan over de wensen en behoeften van autochtone studenten en de mate waarin deze overeenkomen. Naar alle waarschijnlijkheid is een groot deel van de autochtone mbo-studenten ook structuurzoeker. Er bestaan echter een aantal wezenlijke verschillen tussen allochtone en autochtone studenten die een sterke invloed hebben op het welzijn in het onderwijs en waar rekening mee gehouden dient te worden. Allochtone studenten kunnen in vergelijking met autochtone leeftijdgenoten veel minder leunen op hun ouders. Vaak is ouderparticipatie laag als gevolg van een taalbarrière en/of een gebrekkige kennis van het onderwijssysteem en de vereisten die worden gesteld aan studenten. Daarbij moeten allochtone studenten vaak switchen tussen uiteenlopende sociale leefwerelden: die van thuis, van school en van vrienden. Niet iedere student kan even gemakkelijk switchen en ondervindt als gevolg hiervan problemen. Om deze reden is het ons inziens wel degelijk belangrijk om een extra handreiking vanuit school in de richting van allochtone studenten te doen.

De deelconclusies en de bijbehorende aanbevelingen worden hieronder beschreven. De aanbevelingen zijn er op gericht om aanreikingen te doen waarmee docenten hun studenten kunnen bereiken. Een aantal aanbevelingen is al bekend bij de individuele ROC's en wordt al langere tijd uitgevoerd.

Ons inziens is het van belang dat een docent de eerste stap zet. Op dit moment beschikt het merendeel van de studenten nog over onvoldoende vaardigheden om expliciet te kunnen maken op welke manier zij precies ondersteuning nodig hebben. Vaak staan onzekerheid, schaamte of bluf dit in de weg.

2.2 Studenten hebben behoefte aan begeleiding bij het kiezen van een opleiding en stage

- Uit de gesprekken blijkt dat de studenten hun opleiding vaak niet bewust kiezen. Zij oriënteren zich slechts beperkt op een studie en laten zich leiden door de verhalen van vrienden of uit de media. Hierdoor beginnen studenten aan een studie, dikwijls zonder daadwerkelijk te weten wat deze inhoudt. Dit vertaalt zich bij de eerste tegenvaller, in een minder betrokken houding. Tijdens hun studie raken zij gedemotiveerd omdat de lessen niet lijken aan te sluiten op hetgeen zij willen bereiken. Studenten die wel gemotiveerd zijn hebben vaak met elkaar gemeen dat zij toewerken naar een concreet doel: hetzij het toewerken naar een specifiek beroep of salarisniveau, ofwel het willen bereiken van autonomie in een toekomstige baan of het willen doorstromen naar het hbo. Het volgen van een opleiding met een doel voor ogen werkt stimulerend, het maakt concreet waarvoor zij in de schoolbanken zitten.
- Een soortgelijk patroon voltrekt zich tijdens de stageperiode. In een groot aantal gevallen weten studenten niet wat er van hen verwacht wordt in het zoeken naar een stage of tijdens de stageperiode. Hierbij zien wij wederom een gebrek aan oriëntatie op de stage. Het is niet alleen het vinden van een stage dat als knelpunt wordt omschreven, maar juist ook het volhouden van de stage. Vaak sluit een stage in de perceptie van de studenten niet aan bij hun opleiding: ofwel inhoudelijk of qua bijdrage die de individuele student mag leveren aan de stageplek. Wanneer de stagepraktijk tegenvalt, ziet de student zich echter geconfronteerd met het gegeven dat zij de stage nodig hebben om het beoogde aantal punten te kunnen behalen. Hierdoor komen zij in een afhankelijkheidssituatie terecht waar zij zich niet prettig bij voelen. Daarnaast wordt de combinatie van stage, studie en werken (bijbaan) als veeleisender dan verwacht omschreven.
  - Ons inziens moet het streven zijn om samen met een student concreet (tastbaar) te maken wat de student wil bereiken met zijn/haar opleiding. Hieronder worden diverse suggesties gedaan om dit te bereiken:

Wat werkt?	Wat werkt niet?
<ul style="list-style-type: none"> + Het instellen van een intakegesprek bij aanmelding voor een opleiding. Het intakegesprek is nu nog puur functioneel om te beoordelen of de student over de juiste skills beschikt om de opleiding aan te kunnen. In dit nieuwe intakegesprek wordt in een persoonlijk gesprek met de student besproken wat de achterliggende motivatie voor de opleiding is geweest. + In dit gesprek kan samen met de student een persoonlijk plan opgesteld worden waarin doelen verankerd worden. Doel hiervan is concreet maken waar de studie naar toe werkt door de opleiding te volgen. + In het plan dienen mijlpalen aangegeven te worden (piketpaaltjes slaan). Bij het behalen van een mijlpaal wordt hier met de student even bij stilgestaan en ontvangt hij/zij positieve feedback (compliment). + Het verdient de aanbeveling om (één) van de ouders of een ander belangrijk iemand uit de directe omgeving van de student te betrekken bij dit gesprek. Het is belangrijk dat student een buddy/vangnet heeft. + In plaats van een vrijblijvend persoonlijk plan, kan dit in contractvorm worden opgesteld. Alle betrokken partijen committeren zich aan het plan. 	<ul style="list-style-type: none"> – Opleidingskeuze volledig in handen van de student leggen: studenten zijn namelijk zelf in de meeste gevallen nog lang niet voorbereid op zelfstandigheid en doorzettingsvermogen. Veel studenten zien hun toekomstige loopbaan meer als een roulettespel, dan als een 'loopbaan'. Zoals je zappend door het leven gaat, dan dit dan weer even dat, worden ook de opleidingen en de docenten beschouwd. – Er vanuit gaan dat de keuze voor een opleiding wordt begeleid van huis uit. Veel studenten worden namelijk weinig begeleid of gestimuleerd door de ouders. – Ervan uit gaan dat het voor een student gemeengoed is dat een mbo-opleiding wordt behaald. Uit hun eigen vriendenkring ontvangt een deel van de studenten weinig positieve stimulans, het is meer de gewoonte geworden om te switchen of te stoppen dan om door te gaan. De doorzetter is een sukkel, althans zo wordt dat veelal ervaren en onderling overgesproken. Hierbij speelt natuurlijk ook jaloezie ten opzichte van degene die wel slaagt in het leven.

2.3 Studenten hebben behoefte aan structuur in de vorm van een veilige omgeving waarin begeleiding toegankelijk is

- De studenten verwachten veel van hun docenten. Zij willen het gevoel hebben goed begeleid te worden door hun docenten. Wanneer dit ontbreekt, raken deze studenten van slag. Hun behoefte aan structuur, en de rol die een docent hierin speelt, blijkt onder meer uit het gegeven dat een groot deel van de studenten in dit onderzoek moeite heeft gehad met de overgang van het vmbo naar het mbo, en ook van het mbo-1 naar mbo-2. Het is de overgang van een schoolsituatie waarin zij nog aan de hand genomen worden (vmbo/mbo-1), naar een omgeving waarin wordt gestuurd op eigen verantwoordelijkheid (mbo-2), die lastig blijkt. In

de nieuwe schoolsituatie hebben de studenten het gevoel te veel vrij gelaten te worden, zij missen de begeleiding van docenten en zijn niet gewend zichzelf zodanig te motiveren dat zij tijdig alle opdrachten maken en bijblijven.

- Wanneer zij niet bij hun docent(en) terecht kunnen, zetten zij zich tegen hen af. Zij willen bij hun docent terecht kunnen met inhoudelijke én persoonlijke vragen. Daarnaast verwachten zij dat een docent ook op eigen initiatief op een student afstapt wanneer hij/zij een verandering signaleert. Een persoonlijke benadering vanuit docent wordt door de studenten erg gewaardeerd. Uit diverse gesprekken blijkt dat het welslagen van een student sterk afhankelijk is van de betrokkenheid van een docent. Meerdere studenten geven namelijk aan dat de inzet van een docent hen door een moeilijk moment geholpen heeft. De persoonlijke betrokkenheid van docenten blijkt echter niet in alle gevallen aanwezig. Bovendien weet een aantal studenten niet bij welke docent zij terecht kunnen met hun vragen.
- In de praktijk laten studenten zich niet zo snel van hun 'zwakke' kant zien. Daarnaast maken zij het de docent ook niet gemakkelijk: zij hebben snel het gevoel dat een docent tegen hen is, maar zien hun eigen rol hier niet in. Studenten zien vaak niet dat een positieve en constructieve relatie tussen docent en leerling afhankelijk is van de inzet en houding van beide kanten.
  - Ons inziens moet het streven zijn om een leeromgeving te creëren waarin docent en student een constructieve band met elkaar hebben. Dit vereist in eerste instantie meer inzet van de docent. In deze leeromgeving is de docent aanspreekpunt voor inhoudelijke vragen, maar ook een inspirator, die af en toe een persoonlijke peptalk geeft. Dit heeft veel effect juist omdat ouders hier in de meeste gevallen in tekort schieten. Een open houding van een docent biedt de mogelijkheid om een band te creëren met studenten. Docenten die hier in slagen, krijgen het respect van hun studenten. Studenten die een dergelijke band hebben met hun docent geven aan veel harder te willen werken en meer hun best te doen voor het desbetreffende vak. Tevens misdragen zij zich dan minder vaak in de klas. Hieronder worden diverse suggesties gedaan om een dergelijke relatie te bereiken.

Wat werkt?	Wat werkt minder goed?
<ul style="list-style-type: none"> + Docent toont interesse in student door naast formele informatieoverdracht ook voldoende tijd in te ruimen voor niet-inhoudelijke gesprekken. + Een balans tussen formeel en informeel contact tussen student en docent. + Het opstellen van huisregels: docent is verantwoordelijk voor het naleven van de regels in de klas en spreekt studenten aan op hun gedrag. De docent bewaakt de sfeer in de klas en grijpt in als dit nodig is. Hij/zij is niet bang om de confrontatie aan te gaan, maar laat zijn/haar autoriteit gelden. + Uitspreken van verwachtingen ten aanzien van gedrag, en de verwachte betrokkenheid van de student. Student consequent aanspreken op zijn/haar houding en de invloed die dit heeft op de relatie tussen docent en student. + Pas op met het aangaan van een confrontatie in de klas wanneer hierdoor persoonlijke informatie van een student in de klas openbaar gemaakt wordt. Het is belangrijk om dit na de les in één-op-één setting te bespreken. + Persoonlijke gesprekken tussen docent en student mogelijk maken en de mogelijkheid hiervoor communiceren naar studenten. 	<ul style="list-style-type: none"> – Niet toegankelijk zijn voor de vragen van studenten. – Niet openstaan voor een band met studenten. Geen mogelijkheid geven voor het ontstaan van diepgang of intensiteit die kunnen leiden tot een warme relatie met een docent. In werkelijkheid hunkeren vele studenten naar die warmte en intensiteit. – De indruk wekken dat een student geen serieuze gesprekspartner is. – Kritiek geven ten overstaan van de klas. – Demotiverende uitspraken doen tegen een student of meerdere studenten. Niet aangeven dat de meerderheid het toch niet haalt. – Zwakheden noemen of benadrukken zonder hierbij concrete verbeterpunten te benoemen. – Confrontaties in de groep aangaan, hierdoor wordt het al snel een polariserend conflict.

2.4 Studenten hebben behoefte aan een gestructureerde lesomgeving

- Studenten laten zich makkelijk van de wijs brengen door elementen in hun omgeving die afleidend werken. Zij hebben een voorkeur voor routine en een rustige lesomgeving. Thuis vinden zij vaak deze ruimte niet: een deel van de studenten heeft geen eigen kamer.
- Voor veel van de studenten biedt school regelmaat. Zij verzetten zich tegen deze regelmaat, maar tegelijkertijd werkt het ook structurerend in hun leven. Thuis zitten is voor velen een schrikbeeld. Behoefte aan routine blijkt ook uit het feit dat zij van slag raken door veranderingen in lesrooster en verloop van docenten.

- Zij gedijen het beste bij een lesomgeving waarin niet te veel afleidingen/verleidingen voorkomen waaraan de studenten toe kunnen geven. Een deel van hen heeft moeite met het werken in een open leercentrum waarin te veel verleidingen zijn, zoals het werken op computers die niet vergrendeld zijn en waar studenten gebruik kunnen maken van social media. Daarnaast vinden zij het niet prettig wanneer een structuur niet vastligt en waarin geen vaststaande pauzemomenten voorkomen. Hiermee is niet gezegd dat een open leercentrum niet aansluit bij de leefwereld van deze studenten: studenten gebruiken het ook als plek om huiswerk te maken omdat dat thuis niet mogelijk is. Het welslagen van een open leer centrum is sterk afhankelijk van de mate van regulering (toegang tot niet aan school gerelateerde websites, weinig toezicht van docenten).
- Een gestructureerde opbouw van de lessen waarbij de lesstof gedoseerd wordt overgebracht zodat er geen informatieoverload of mogelijkerwijs een informatieachterstand ontstaat.
- Tevens verwachten zij van hun docenten dat zij een gedeelde visie uitdragen en dat er niet te veel onderlinge verschillen merkbaar zijn qua beoordeling en het toestaan van bepaald gedrag. Wanneer er teveel onderlinge verschillen zijn, raken zij in de war. In een dergelijke situatie ontstaat er bij hen te veel onzekerheid over hoe zij als student beoordeeld worden. Bij voorkeur hebben zij hierover duidelijkheid, zonder die duidelijkheid lopen zij risico.

Wat werkt?	Wat werkt minder goed?
<ul style="list-style-type: none"> + Uniformiteit in beoordeling en lesmethodes + Uniformiteit in verwachtingen ten aanzien van gedrag en houding in de klas en ten aanzien van opleiding. + Linken van lesstof aan uiteindelijke doel van student + Aanbrengen van voldoende duidelijkheid over planning en verwachtingen naar output student. Het is belangrijk voor studenten om te weten waar ze aan toe zijn en waar zij zich bevinden ten opzichte van het lesplan. + Heldere, expliciete uitleg. + Herhalen van uitleg. + Studenten die door willen gaan op het Hbo, begeleiden in het omgaan met langetermijnplanningen en het nakomen van afspraken. 	<ul style="list-style-type: none"> – Onduidelijkheid over de verwachtingen van docenten als gevolg van het naast elkaar bestaan van verschillende visies van docenten. – Voorzichtig zijn met het aanbieden van alternatieven in de lesstof en lesrooster: werkt verwarrend. – Te ver vooruit plannen: toewerken naar concrete data, niet te veel in de verre toekomst.

2.5 Studenten hebben behoefte aan structuur wanneer het hen ontbreekt aan ondersteuning en begeleiding van peers en familieleden

- Van huis uit krijgen allochtone studenten weinig structurele begeleiding. Ouders hechten aan het behalen van een diploma, maar begeleiden hun kinderen hierin

nauwelijks. Het behalen van een diploma is hiermee de eigen verantwoordelijkheid van de jongeren. De jongeren missen echter wel de begeleiding van hun ouders.

- Voor een aantal jongeren geldt dat oudere broers, zussen, neven en nichten die goed terecht zijn gekomen gelden als rolmodel en als steun- en informatiepunt. Studenten die hierop terug kunnen vallen, slagen vaker dan diegenen die uitsluitend negatieve voorbeelden om zich heen hebben. Tegelijkertijd gelden mensen uit de sociale omgeving die minder goed terecht zijn gekomen als waarschuwing om later niet zo te worden.
- De studenten kennen relatief veel mensen die zonder diploma alsnog aan de slag zijn gegaan. Hierdoor ontstaat de verleiding om zelf ook te stoppen om snel geld te kunnen verdienen. Door ouders wordt vaak hierin te weinig tegengas gegeven. Ouders reageren op het voornemen te willen stoppen door te zeggen dat hun kind dan wel moet gaan werken. Hierdoor ervaart een deel van de jongeren de twee als inwisselbaar en raken zij minder gemotiveerd.
- School blijkt niet alleen een plek om te leren, maar heeft voor de meeste studenten een sterke sociale dimensie. Studenten die een (levendig) sociaal leven hebben op school, ontlene hieraan motivatie om dagelijks de weg naar school te maken. Wanneer een bevriende student dreigt te gaan stoppen, vormt dit een risico voor de motivatie van de student. Studenten die geen of weinig vrienden hebben vinden het moeilijker om naar school te gaan en zijn eerder geneigd van school weg te blijven.

Wat werkt?	Wat werkt minder goed?
<ul style="list-style-type: none"> + Proactief reageren vanuit school wanneer een bevriende klasgenoot stopt omdat dan de kans bestaat dat de bevriende klasgenoot dan ook stopt. + Bewust zijn van het gegeven dat school concurreert met thuis en de straat. Echter de rust, orde en regelmaat van school wordt aantrekkelijk bevonden. Dit gegeven moet benadrukt worden naar studenten toe. + Voortdurend de perspectieven, ambities en aspiraties van de student centraal stellen en benadrukken. + Voor ieder lesonderdeel of stage-element expliciet maken welke functie het vervult in hun toekomst. + Het minder makkelijk maken om studenten zich te laten uitschrijven: koppel gesprek met student en (één) van de ouders hieraan vast. + Exitgesprekken met een verplicht karakter bij alle opleidingen instellen. 	<ul style="list-style-type: none"> – Uitschrijven alleen een taak laten zijn van de administratie: de mogelijkheid om vrijblijvend uit te kunnen schrijven wordt gretig geconsumeerd. Studenten zijn zelf rusteloos en onzeker en zoeken veelal de weg van de minste weerstand. – Switch of uitval heeft voor de student persoonlijk, op korte termijn geen negatieve consequenties. Het is belangrijk dat vanuit school de negatieve consequenties juist wel benadrukt wordt. – Afstandelijke houding van school en docenten naar de studenten.

3 Context: Achtergrondinformatie studenten

Alvorens in te gaan op de slaag- en faalfactoren die ertoe bijdragen dat mbo'ers al dan niet hun opleiding afmaken, wordt in dit hoofdstuk uiteengezet welke basishouding studenten hebben ten aanzien van school en hoe zij kiezen voor een opleiding. Daarna wordt beschreven wat belangrijke elementen zijn in hun buitenschoolse levens.

3.1 Diploma is belangrijk, betrokkenheid erbij verschilt

Een diploma is belangrijk

Vrijwel alle studenten in dit onderzoek onderkennen de noodzaak van het behalen van een diploma. Zij zien een diploma als middel om later een baan op niveau te kunnen verkrijgen. De studenten realiseren zich dat zij zonder een diploma veel meer aangewezen zijn op baantjes die weinig geld opleveren en ook minder ont-plooiingsmogelijkheden bieden. Verder zien zij in hun omgeving dat mensen zonder diploma veel meer afhankelijk lijken te zijn van hun werkgever. In de perceptie van de studenten kan iemand met een diploma zich veel vrijer bewegen op de arbeidsmarkt. Natuurlijk kennen alle studenten mensen in hun omgeving die zonder diploma alsnog goed terecht gekomen zijn. Een aantal van de studenten in dit onderzoek laat zich hierdoor verleiden en overweegt daardoor te stoppen met school. Anderen realiseren zich dat deze voorbeelden een uitzondering vormen op de regel en dat de meeste mensen zonder opleiding niet zo succesvol kunnen worden.

Het belang van een opleiding wordt, volgens de studenten, ook onderschreven door hun ouders. Hun ouders hebben zelf geen of weinig scholing gehad. Velen van hen vervullen banen die weinig salaris opleveren, of zitten arbeidsongeschikt thuis. Ouders waarschuwen hun kinderen om later niet in dezelfde situatie terecht te komen. De studenten geven zelf ook aan het belangrijk te vinden om een diploma te halen zodat hun leven wat makkelijker zal verlopen dan dat van hun ouders.

“Zonder opleiding sta je later op straat en dan heb je niks. Mijn vader is ook begonnen zonder diploma, die moet echt hard werken om zeg maar hoog te komen. Als je een aantal diploma's hebt dan ben je er eerder en hoef je niet zo hard te werken. Dat is wel heel erg belangrijk.” (Marokkaans, huidige student)

“Ik wil meer gaan bereiken dan mijn moeder. Ook wil ik meer bereiken dan mijn broer. Dat geeft me wel motivatie. [...] Mijn moeder wilde haar eigen kapsalon, maar door haar rug is het niet gelukt. Ik wil wel dat het mij lukt.” (Antilliaanse, huidige student)

“Mijn ouders zeggen meestal: ‘Het is wel beter als je gaat studeren want anders werk je later in een fabriek’. Zo gaan die gesprekken dan wel thuis.” (Turks, vsv'er)

“Ik wil assistent accountant worden, dat is mijn doel, maar daar heb ik mijn diploma voor nodig. Bij mijn stage moest ik koffie gaan zetten en kranten halen, dat hoort niet bij mijn opleiding. Maar ik heb me daar overheen gezet, omdat het mijn doel is om mijn diploma te halen en daarvoor moet ik een stage afronden. Mijn diploma halen is mijn missie en daar doe ik alles voor,

ook al is de verleiding groot om nu te stoppen met school en te gaan werken.” (Surinaams, huidige student)

Opleidingskeuze individueel gemaakt

Ondanks het feit dat het belang van onderwijs onderschrijven, spelen zij in de meeste gevallen slechts een beperkte rol in de keuze voor een opleiding. Er is niet of nauwelijks sprake van begeleiding vanuit ouders. De studenten zeggen zelf de keuze voor een opleiding te maken, slechts in een aantal gevallen hebben ouders en de vooropleiding een actieve rol gespeeld in dit proces. Zij komen een opleiding op het spoor via vrienden of internet. Met name de ervaringen van vrienden wegen zwaar in hun keuzeproces.

“Ik was 15 en dan moet je kiezen, welke opleiding ga je doen? En ik vond sociaal-juridisch leuk, dan kan je altijd nog wat met mensen doen, dat vind ik leuk. En ik zag een opleiding en hij was best breed dus je kon verschillende kanten op, dus toen had ik zoiets van: die ga ik doen, dan kan ik later altijd nog kiezen welke richting ik op ga.” (Antilliaanse, huidige student)

De keuze voor een opleiding wordt niet door iedereen even makkelijk gevonden. Zij ervaren het maken van een keuze die bepalend is voor hun toekomst als intimiderend.

Keuze voor opleiding vaak niet bewust gemaakt

Veel van de studenten in dit onderzoek kiezen een opleiding zonder daadwerkelijk te weten wat deze inhoudt. Zij oriënteren zich van te voren niet uitgebreid op een school of opleiding. Hun keuze voor de opleiding lijkt eerder redelijk willekeurig gemaakt: omdat hun vrienden die opleiding ook volgen, of omdat het hen leuk lijkt iets te gaan doen met handel, kiezen zij ook voor een opleiding. Zij maken deze keuze met in het achterhoofd het idee dat wanneer een studie tegenvalt of niet aansluit op hun wensen en verwachtingen, zij gemakkelijk kunnen switchen. In de praktijk blijkt het ook relatief makkelijk om te stoppen met een opleiding en een nieuwe weg in te slaan. Zij hoeven daarom, in hun perceptie, de keuze voor een opleiding niet helemaal doordacht te hebben. Hierdoor zijn de studenten ook minder ‘engaged’ bij hun opleiding.

“Ik wist niet eens van het bestaan van deze opleiding [facilitair leidinggevende] die ik nu doe, ik wilde eerst juridisch gaan doen, maar toen hoorde ik dat het heel eentonig was en dat je veel moest leren uit een boek. Toen vertelde een vriendin mij van deze opleiding en zijn we samen naar de open dag gegaan.” (Marokkaanse, oud-studente)

“Ook na die tweede opleiding had ik toch zoiets van: ik ga gewoon weer iets anders proberen en nu uiteindelijk heb ik toch iets gevonden wat ik leuk vind.” (Surinaamse, huidige studente). Ter informatie: na drie onvoltooide opleidingen heeft zij vorig jaar haar niveau 3-diploma voor de kappersopleiding behaald.

Diploma behalen gericht op een concreet beroep

Opvallend is dat de meerderheid van de studenten zich bij de keuze voor een opleiding vaak richten op de vraag ‘wat wil ik later worden?’ en zich daarbij richten op een concreet beroep dat zij later zouden kunnen vervullen. Bij hen leeft in mindere mate het besef dat het überhaupt belangrijk is om een diploma te halen.

“Ik ben begonnen op elektro, maar dat vond ik niet echt leuk. Toen ben ik administratie gaan doen omdat ik van mijn vrienden hoorde dat ik dan als accountmanager aan de slag zou kunnen bij een bank, maar ik vond deze opleiding ook niet leuk. Nu wil ik aan het begin van het jaar de opleiding beveiliging gaan doen. Daarmee kan ik aan de slag als marechaussee op Schiphol.” (Turks, vsv’er)

Studenten die al meerdere opleidingen hebben gevolgd zonder een diploma te halen proberen vaker meer bewust te kiezen voor een opleiding. Loopbaanoriëntatie op school helpt hen hierbij vaak wel.

Keuze om voortijdig te stoppen is relatief snel gemaakt

Zo makkelijk als zij zich inschrijven voor een opleiding, zo makkelijk lijken de studenten ook te stoppen met een opleiding. Zij laten zich snel door bijvoorbeeld vrienden op een ander spoor brengen. Als iemand hen vertelt dat zij met een andere opleiding een ander aansprekend beroep in de toekomst kunnen bekleden, zullen zij dit zeker overwegen.

3.2 Merendeel van de studenten zijn ‘structuurzoekers’

Langjarig onderzoek van Motivaction laat zien dat de waarden van jongeren aan het verschuiven zijn. In zijn algemeenheid valt op dat de jongeren een zeer positief zelfbeeld hebben, zich veel vaker bijzonder voelen en daardoor overspannen verwachtingen hebben van hun eigen toekomst. Verder is opmerkelijk dat de totale groep jongeren nagenoeg in tweeën uiteenvalt gelet op hun waarden en leefstijl, te weten de zelfredzamen (ongeveer 42% van de jongeren) en de structuurzoekers.¹ De zelfredzamen staan onbevangen in het leven en laten zich karakteriseren als pragmatisch, zelfredzaam en assertief en vinden bijna vanzelf hun weg in de maatschappij. Deze groep belichaamt veel van de doorgaans positief beschouwde connotaties van grenzeloosheid. Grenzen dienen te worden verlegd en *the sky is the limit*. Jongeren in deze groep zien het glas doorgaans als half vol, ze plukken de vruchten van de globalisering en ze zijn informatievaardig. Anderzijds is er een bijna even grote groep (41%) van de jongeren die zich laat karakteriseren als structuurzoekers. Deze groep heeft minder respect voor mensen op hoge posities, is minder betrokken bij de politiek en milieu en minder informatievaardig. De structuurzoekers voelen zich vaak ook tekortgedaan. Deze groep heeft een sterke behoefte aan orde en regelmaat.

Kenmerkend voor de jongeren die wij hebben gesproken is dat zij vrijwel allemaal in grote mate de karakteristieken vertonen van de structuurzoekers. Vrijwel alle deelnemers aan dit onderzoek leggen een sterke behoefte voor structuur en overzicht aan de dag. Zij hebben behoefte aan structuur in de zin van ondersteuning vanuit docenten en het uitspreken van duidelijke regels en verwachtingen. Wanneer hier niet aan wordt voldaan, ontbreekt voor hen de structuur om zelfstandig aan de slag te gaan en raken zij gefrustreerd. Een voorbeeld hiervan is de overgang van het vmbo naar het mbo. Aan de behoefte in een gestructureerde omgeving te leren waarin studenten intensief worden begeleid door docenten om een diploma te behalen wordt op het mbo niet altijd aan tegemoet gekomen. Zo blijkt dat een groot deel van de jongeren de overgang van het vmbo naar het mbo als ingrijpend heeft ervaren. Met name het studeren in een omgeving waar docenten refereren aan de eigen

¹ Voor een uitvoerige uiteenzetting van de waarden en leefstijl van jongeren refereren wij naar het boek de ‘Grenzeloze Generatie’ (2009) geschreven door F.Spangenberg en M.Lampert van Motivaction.

verantwoordelijkheid ('je komt hier voor jezelf, het is je eigen verantwoordelijkheid of je er iets van maakt') is nieuw en werkt soms intimiderend. De studenten moesten erg wennen aan de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid zoals die op het mbo geldt. Zij zijn niet gewend zelf verantwoordelijk te zijn voor het welslagen van hun opleiding en verwachten – zeker in eerste instantie – meer ondersteuning bij het vinden van een weg binnen de opleiding. Een groot deel van de studenten ervaart de overgang van het vmbo naar het mbo hierdoor als een hele omslag. In essentie is de nadruk op eigen verantwoordelijkheid wel een mentaliteit die bij de houding van de studenten aansluit: zij hechten aan een zekere mate van autonomie en willen graag het gevoel hebben op eigen benen te staan. Echter, in de praktijk blijken zij niet altijd even gemakkelijk deze omslag te kunnen maken.

“Op niveau 1 werd ik intensief begeleid en ondersteund door mijn docenten. Toen ik naar niveau 2 ging werden de docenten afstandelijker en moest ik zelf alles gaan doen. Hier heb ik veel moeite mee.” (Turks, vsv'er)

De behoefte aan structuur komt voort uit een wens om onzekerheid en chaotische taferelen te vermijden. De manier waarop een gebrek aan structuur demotiverend werkt en zelfs kan leiden tot schooluitval wordt in Hoofdstuk 5 verder besproken.

“Dat merk ik ook op stage trouwens, dat ik echt volgens het boekje blijf werken en dat het soms best ingewikkeld kan zijn want op stage moet je natuurlijk vrijer kunnen denken dan in een boek. Zo was het ook op mijn eerste stage best lastig, daar moest ik ook heel erg aan wennen.” (Surinaamse, huidige student)

De bevinding dat de studenten in grote mate behoren tot de groep structuurzoekers wordt ook bevestigd door de resultaten van de kwantitatieve YoungMentality-vragenlijst die door de studenten is ingevuld. Deze bevindingen zijn overigens in lijn met andere onderzoeken van Motivaction. Echter, dient ook de opmerking geplaatst te worden dat op basis van dit kwalitatieve onderzoek niet kan worden gezegd dat alle allochtone studenten op het mbo behoren tot de groep structuurzoekers, ook al behoren vrijwel alle geïnterviewde studenten tot deze groep. Om dit vast stellen is een kwantitatief onderzoek noodzakelijk.

3.3 Familie belangrijk in het leven van de jongeren

Op de vraag wie de belangrijkste personen in het leven van de studenten zijn, antwoordt de meerderheid dat dit hun familie is. Voor vrijwel alle studenten geldt dat familieleden, nog voor vrienden, het belangrijkste ijkpunt in hun leven zijn. De studenten verschillen onderling wel in de mate van contact die zij onderhouden met hun familie: Turkse en Marokkaanse studenten wonen in vergelijking met Antilliaanse en Surinaamse studenten vaker thuis. Het contact dat de uitwonende studenten met hun familie onderhouden is van een andere orde. Wanneer de studenten het over familie hebben, refereren zij aan zowel leden van het kerngezin alsook naar neven en nichten die vaak in de buurt wonen. Voor de Turkse en Marokkaanse studenten geldt dat er vrijwel dagelijks contact is met familieleden buiten het kerngezin.

“Waarom ouders? Zij laten mij opgroeien en dan ga ik ze niet in de steek laten. Het zijn mijn moeder en vader en ik heb nog een broertje en zusje, die zijn ook belangrijk. Ik zou niet voor een meisje mijn ouders laten vallen. Zo ben ik. Mijn ouders zijn belangrijker dan tien dames.” (Turks, vsv'er)

“Mijn moeder, mijn vader, mijn zusje [zijn het belangrijkste voor mij] en ik heb nog geen vriendin maar ik zit wel in een flow met een meisje. En het kan officieel worden, dat vind ik wel leuk. Zij is ook belangrijk voor mij. Ik kan op hun rekenen, op hun allemaal. Andersom hebben zij mij ook. Het is gewoon als je echt van me houdt, hou ik ook van je.” (Antilliaans, huidige student)

Surinaamse en Antilliaanse studenten wonen zoals gezegd vaker op zichzelf. Vaak wonen (één van) hun ouders ook niet in Nederland. Ondanks de afstand onderhouden zij (veel) contact met hun ouders en blijven zij een belangrijk anker in hun leven. Echter, zij kunnen in hun dagelijks leven minder terugvallen op hun ouders voor vragen en bijstand, hierdoor zijn zij genoodzaakt meer zelf te regelen.

3.4 Buiten school veel activiteiten

Meerderheid studenten heeft bijbaan

Opvallend is dat vrijwel alle studenten naast school een bijbaantje hebben. De meeste van hen besteden hier een aanzienlijk aantal uren per week aan. Sommigen van hen geven zelfs aan dat school hieronder lijdt. Zowel meisjes als jongens geven aan geld te verdienen naast school. Een aantal thuiswonende studenten geeft aan geld te willen verdienen om op deze manier onafhankelijk van hun ouders te zijn. Zij willen niet te veel leunen op hun ouders en betalen vaak ook zelf collegegeld en andere aan school gerelateerde kosten. Dit heeft er ook mee te maken dat zij niet willen leunen op hun ouders die rond moeten komen van een laag inkomen.

De zelfverdiende inkomsten worden ook gebruikt om hobby's als winkelen en uitgaan mogelijk te kunnen maken. Op deze manier kunnen zij alles doen wat zij zelf willen.

Voor studenten die op zichzelf wonen, geldt vanzelfsprekend een sterkere noodzaak om zelf geld te verdienen.

Buiten school veel contact met vrienden

In hun vrije tijd trekken de studenten veel op met hun vrienden. Zij spreken thuis af of in de buurt. Vooral Turkse en Marokkaanse studenten geven aan voornamelijk met peers met eenzelfde etnische achtergrond om te gaan.

“Dat is bij iedere Turk volgens mij, dat je eerder met de Turken omgaat. Want ik ben eigenlijk altijd, iedere dag met Turkse vrienden. Met Turken, daar kan ik gewoon heel veel mee praten, daar kan ik echt heel veel meer bij kwijt. En hier met Nederlanders, die snappen dat niet, daar moet je dat eerst aan uitleggen. Turken snappen je meteen.” (Turks, vsv'er)

4 Waardoor laten mbo'ers zich motiveren?

In dit hoofdstuk worden factoren beschreven die bijdragen aan het succesvol afronden van een opleiding. Allereerst worden factoren beschreven die specifiek gelden voor de schoolsituatie, deze worden in volgorde van belang beschreven. In het tweede deel worden slaagfactoren beschreven die buiten school plaatsvinden, deze worden eveneens in volgorde van belang beschreven.

4.1 Slaagfactoren op school

4.1.1 Laagdrempelig contact met docent is essentieel

De mogelijkheid om laagdrempelig contact te onderhouden met docenten wordt door alle (oud-)studenten beschreven als essentieel voor het succesvol volgen van een opleiding. Het draait vooral om het gevoel dat zij bij iemand op school terecht kunnen met vragen en dat zij niet aan hun lot overgelaten zullen worden. Studenten geven aan dat het belangrijk is om een bepaald soort relatie met een docent te kunnen aangaan. Centraal hierbij staat dat een docent open staat voor vragen van studenten, maar ook zelf proactief handelt wanneer zich een situatie voordoet. Een docent die de balans weet te vinden tussen inhoudelijke overdwacht en persoonlijke klik kan zich vrijwel zeker verzekeren van een prettig contact met studenten.

“Als je een docent hebt die zich alleen aan de regels houdt, alleen maar les wil geven en heel streng is, dat werkt ook niet. Dan krijg je dat leerlingen hem gaan uittesten, kijken hoe ver je kan gaan. Nee, het is juist fijn als die docent ook af en toe een praatje met je houdt over andere dingen. Zo toont hij ook een soort van respect naar jou toe.” (Marokkaanse, oud-studente)

De voorbeelden van laagdrempelig contact die gewaardeerd worden, zijn als volgt te omschrijven:

- Van studenten naar docent: de mogelijkheid om zonder veel moeite bij een docent terecht te kunnen met inhoudelijke vragen.
- Van docent naar student: docent toont betrokkenheid bij student en handelt wanneer deze verandering bij student ziet, positief en negatief.

Hieronder wordt beschreven op welke manier deze vormen van contact als stimulerend en motiverend worden ervaren.

Toegankelijke docent voor vragen

Studenten zijn zeer te spreken over docenten die open staan voor vragen met betrekking tot de lesstof. Wanneer zij hun favoriete docenten omschrijven, valt vaak op dat dit docenten zijn die aandacht geven aan individuele studenten en tijd inruimen om hen te helpen. In dergelijke situaties wordt het sterk gewaardeerd als een vraag om hulp wordt erkend door de docent. Wanneer zij snel antwoord krijgen op hun vragen, wordt het probleem snel opgelost en ontstaan er geen situaties waarin reden is voor onzekerheid. Dergelijke interactiemogelijkheden werken stimulerend.

“Sommige leraren dwalen gewoon af en weten niet waar ze mee bezig zijn, die weten niet wat ze aan het uitleggen zijn. Bij hem [leraar] was het gewoon

hij ging alles uitleggen, ook al had hij 20 leerlingen in de klas, dan kwam hij gewoon even de tijd nemen om jou te helpen. Daar ging het mij echt om. De persoonlijkheid, dat je gewoon gewaardeerd werd. Er werd gewoon tijd in je gestoken. En dat vind ik heel belangrijk, want als je iets niet snapt dan kan hij wel bij je komen staan en een minuutje heel snel wat uitleggen en weglopen, maar als je het dan nog niet snapt, ga je er zelf mee zitten. Je hebt ook leraren die gewoon 5 tot 10 minuten bij je blijven staan tot je het snapt en dan pas lopen ze weg, dat is fijn.” (Turks, oud-student)

Wanneer zij met hun vragen niet bij een docent terecht kunnen, reageren zij boos en gefrustreerd. Dit resulteert vaak ook in een verminderd respect voor de docent wat zich vervolgens uit in bijdehand gedrag. Hun reactie geeft inzicht in de wensen en behoeften die studenten hebben ten aanzien van hun docenten. De studenten verwachten dat docenten, als zijnde experts op een bepaald lesgebied, te allen tijde antwoord moeten kunnen geven op vragen en verzoeken. In deze zin zijn studenten ook als streng voor hun docenten te omschrijven: een docent moet zich beschikbaar stellen voor studenten want dat is zijn/haar taak.

“Omdat hij [de leraar] deed alsof we in het leger zaten, hij deed alles precies volgens de regels, maar dat moet ook gewoon want hij doet z'n werk. Maar soms gaat hij te veel in z'n werk op. Soms is het gewoon te veel volgens de regels, 1 minuut te laat en zulke dingen.” (Surinaams, oud-student)

“Ik ging administratie doen. Daar was ik heel goed bezig, maar opeens vond ik het niet meer leuk. Docenten leggen niets uit. Ze zeggen: ‘Ga maar aan het werk’. Ik houd daar niet van. Leg eerst uit wat we moeten doen, dan pas ga ik aan het werk.” (Turks, vsv'er)

Opvallend is dat studenten snel het gevoel hebben dat docenten 'tegen hen' zijn, bijvoorbeeld wanneer zij niet geholpen worden. Hierbij wordt vaak de eigen houding niet meegenomen. Slechts een klein deel van de studenten geeft toe zich te kunnen voorstellen dat de bereidheid van een docent om te helpen sterk afhankelijk is van het gedrag en houding van de individuele student. Een van de oud-studenten vertelde dat hij zich van deze wisselwerking bewust werd doordat een docent hem hierop aansprak.

“Het is niet altijd nemen, nemen, nemen, je moet er ook wat voor teruggeven. [...] Als hij [de docent] jou heel serieus iets aan het uitleggen is en als jij dan geen interesse toont, dan denkt hij ook bij zijn eigen van ‘zoek het maar uit’ en als je iets niet weet dan hoef je niet meer bij mij te zijn. Het is geen groep 3 of groep 4. Voor wat hoort wat.” (Marokkaans, oud-student)

“Ik had een persoonlijk beoordelingsgesprek met mijn docent en vroeg: ‘Kunt u die verzetten meneer?’. Hij zegt meteen nee, zonder te vragen waarom dit of dat. Gelijk nee, ik denk: ‘Huh? Denk je dat ik een hond ben ofzo?’ Toen werd ik boos. Ik liep weg, normaal zou ik mijn woede uiten maar ik moest me inhouden. Ik zou hem bijna iets gaan aandoen, ik hield me in. Ik begreep waarom hij nee zei want je mocht het gesprek zelf inplannen. Ik had zelf die afspraak gezet op die dag. Toen begreep ik zelf ook wel dat ik daar eigenlijk niet boos om mocht worden. Het gesprek is gewoon doorgegaan, hij heeft mij duidelijk gemaakt dat ik daar niet boos om moet worden.” (Surinaams, oud-student)

“Die leraar zocht mij en heeft een gesprek met mij gehad, zo van 'we kunnen er wel samen aan werken, maar jij moet het ook laten zien dat je het ook echt wil'. Toen zag hij dat ik het ook echt wou en had hij mij echt goed geholpen.” (Marokkaans, huidige student)

Docent die oog heeft voor student

Een groot deel van de studenten in dit onderzoek heeft een of meerdere momenten gehad dat hij of zij weinig of niet gemotiveerd was en erover nadacht te stoppen met de opleiding. In veel verhalen valt op dat zij uiteindelijk niet gestopt zijn met de opleiding vanwege het ingrijpen van een docent. In deze situaties ging het om een docent die op eigen initiatief de student benaderde en interesse toonde in zijn of haar situatie. Een dergelijke interventie slaagt met name wanneer het een persoonlijk gesprek betreft tussen docent en student. In een aantal gevallen was het de mentor die de dialoog aanging bij een student, maar studenten kunnen ook situaties beschrijven waarin andere docenten hen hebben ondersteund.

Hieronder wordt beschreven hoe het proactief handelen van een docent een student heeft geholpen en hoe zij hierdoor alsnog door is gegaan met haar opleiding.

Antilliaanse studente

Werd gehinderd door gevoel van onzekerheid, stelde zich constant de vraag of ze de opleiding aan kon. Door de ingreep van haar wiskundedocente is ze minder onzeker geworden, en is ze doorgedaan met haar opleiding.

“In het begin van het jaar twijfelde ik. En toen had ik geen zin meer in de opleiding. Ik was heel down. Toen kwam zij [de wiskundedocenten] op een dag in de les naar me toe en ze zei tegen mij kom even met me mee, toen gingen we op de gang praten en vroeg ze wat er aan de hand was. Toen ze dat vroeg gaf het wel gelijk een goed gevoel. Ze zei: ‘Je kan wel praten als er wat is’. Zij heeft op dat moment wel wat twijfels weggenomen en me het gevoel gegeven dat ik er gewoon voor moest gaan.”

“Want ze ging praten, en toen dacht ik: ‘Waarom twijfel ik?’. Als het niet goed gaat kan je altijd nog iets anders doen. Op die manier dacht ik ze heeft wel gelijk. Ze ging vergelijken: ‘Stel je voor je doet dat, je knipt het verkeerd, dan weet je de volgende keer dat je het niet zo moet knippen maar zo moet knippen. En toen ging ik mezelf ook afvragen: ‘Stel je voor dat ik nu stop met mijn opleiding terwijl ik nog niet eens alles heb gezien, dan ga ik een andere opleiding doen en ga ik daar precies het zelfde meemaken.’ Dus ik dacht van: ‘Ja ik moet het gewoon afmaken’.[...] Ik hou er normaal niet echt van als iemand zomaar uit het niets komt zeggen er is iets met jou. Dit en dit zie ik bij jou. Ik hou er niet van als je over mij zomaar begint te praten. Maar bij deze mevrouw had ik het niet. Dat kwam door de manier van praten. De meeste leraren komen een soort van boos over. Terwijl ze het misschien wel goed bedoelen, maar ze komen te boos over. Of misschien te nieuwsgierig, ze willen soms zo graag erover praten.”

“Dan zeggen ze: ‘ja er is iets met jou aan de hand, we weten alleen nog niet wat, en we willen heel graag dat je gaat praten’. Terwijl ik zoiets heb van jullie zijn heel nieuwsgierig. Terwijl zoals die mevrouw kwam, die kwam van: ‘vind je rekenen niet leuk?’. Ze dacht eerst dat het lag aan rekenen. Ik vind rekenen juist een van de leukste vakken. Toen zei ze van: ‘Er is toch niets gebeurd met je?’. In die tijd zag ik er heel bleek uit, was ik toevallig ook ziek. ‘Is er niks heel ergs met je, je ziet bleek, je ziet er zo ziekjes uit, wil je naar huis?’. ‘Nee hoor, ik heb heel erg twijfels over mijn opleiding, ik vind het niet zo leuk’. En toen begonnen we erover te praten. Dus als je er heel anders mee komt, dan komt het anders over dan heel nieuwsgierig.”

“Het gaf me een beter gevoel, dat ze echt bezorgd is en me wilt helpen dan dat ze heel nieuwsgierig zijn en doen alsof ze bezorgd zijn. Dat vind ik te nieuwsgierig zijn.”

Onder een groot deel van de studenten is een dergelijke proactieve houding gewenst, het is echter niet voor alle studenten duidelijk bij wie zij terecht kunnen wanneer zij met vragen zitten.

“Je kan wel bij ons bij docenten terecht, maar niet echt met privé vragen, die thuis spelen, je weet wel emotionele dingen. Dat is wel belangrijk, dan voelt een leerling zich meer op zijn gemak. Dan is het ook wat persoonlijker. Ik zou het bijvoorbeeld niet zo snel doen, want het is niet echt bekend wie dat zou willen aanhoren, want je hebt ook docenten die zeggen: ‘Dat zijn mijn zaken niet’. Je gaat een docent niet zo maar lastig vallen met privé zaken, zeker als een docent nog nooit eerder naar jou toe is gekomen. Dan is het heel moeilijk om een eerste stap te zetten.” (Marokkaanse, student)

Een proactieve houding van een docent wordt ook gewenst in situaties die zich in de klas voordoen. Een voorbeeld wordt gegeven door een oud-studente die aangeeft dat het belangrijk is dat een docent bepaalde veranderingen bespreekbaar maakt. Zo moet wanneer het zichtbaar is dat een studente zwanger is, een docent er een praatje over aan knopen. Het is belangrijk dat een docent hierin de eerste stap zet, zo geven studenten aan.

“Als een docent niet reageert op zo’n zwanger meisje en niets er over zegt, dan voelt zij zich slecht en gaat zij zich schamen. Daardoor gaat zij uiteindelijk minder haar best doen in de klas.” (Marokkaanse, oud-student)

Studenten geven zich niet gemakkelijk bloot door associatie met zwakte

Ondanks de behoefte die studenten aan de dag leggen om persoonlijk contact te onderhouden met hun docenten, geven zij zich niet gemakkelijk bloot. Zij waarderen het wanneer docenten zelf op hen afstappen wanneer die een verandering signaleren (verandering in cijfers, neerslachtig gedrag, veel afwezig, etc). Maar zelf zullen zij niet zo gemakkelijk op een docent afstappen om privé problemen te bespreken. Dit komt in een aantal gevallen doordat het niet bij ze opkomt om voor hulp aan te kloppen bij docenten. Onder meer omdat het (moeizame) contact met docenten juist een oorzaak van het probleem is, bijvoorbeeld omdat deze niet voldoende uitlegt.

“Nu ben ik best wel open tegen docenten. Op de middelbare school zag ik een docent echt als een docent waar je u tegen zegt, maar nu kan ik ook gewoon een praatje houden met docenten.”

INT: Merk je dat dat goed werkt?

“Als je het heel zakelijk en formeel houdt is dat ook in de les zo, tenminste dat is bij mij het geval. Ik had altijd zoiets van thuis en school zijn twee gescheiden dingen maar op een gegeven moment, nadat ik me meer open ben gaan stellen, merkte ik dat het plezieriger is. Daardoor zagen ze me als een ander persoon.” (Marokkaans, huidige student)

Een groot deel van de studenten heeft echter moeite met het vragen om hulp bij (het oplossen van) knelpunten in de school- en privésituatie die invloed hebben op de schoolprestaties. Het vragen om hulp ervaren zij als onprettig. Wat hen onder meer tegenhoudt om zich open te stellen is dat zij het moeilijk vinden om hun – in hun ogen – zwakte te tonen.

“Ik wil niet dat mensen medelijden gaan krijgen of mij anders gaan behandelen, dus vandaar dat ik meer zoiets heb van, ik hoef geen hulp.”

INT. Verandert de band met een leraar als je langer op een opleiding zit?

“Jawel want dan heb je wel natuurlijk al een vertrouwensrelatie opgebouwd. Ik zeg dan wel iets meer maar niet te veel. Zeg maar precies wat zij moeten weten, ik vertel of het invloed heeft op mijn aanwezigheid of hoe ik in de klas ben of iets, dan geef ik dat wel aan. Maar niet in details ofzo, dus ik houd het echt heel kort. Wat er nodig is, dat vertel ik.” (Antilliaanse, huidige student)

De moeite die zij hebben met zich openstellen heeft er mee te maken dat ze bang zijn publiekelijk anders behandeld te zullen worden dan hun klasgenoten. De studenten zijn bang dat wanneer zij met een docent praten over (privé) problemen, zij daarna ook anders behandeld zullen worden in de klas. Geen van de studenten wil zich op dit punt graag onderscheiden van hun klasgenoten.

“Waar het ROC heel erg snel naar neigt is een bepaalde titel op je te plaatsen. Wat ze proberen te doen is je allemaal extra begeleiding en trainingen te geven en ze geven je de stempel dyslexie en emotionele ontwikkeling enz. Dat bieden ze juist aan die personen en dat moet juist niet, dan heb je meteen het gevoel ‘oh ik heb dus dat nodig’. Ze zijn al heel erg onzeker en zeker als je ze dan zo in een hokje gaat plaatsen.” (Marokkaanse, huidige student)

“Soms komt het vervelend over dat ze over je persoonlijke situatie gaan praten, want je zit met allemaal meiden in de klas en dan ben je de enige die de aandacht krijgt. Dat geeft geen lekker gevoel.” (Antilliaanse, huidige student)

Wanneer een docent een student in het openbaar anders zou behandelen als gevolg van een hulpvraag, zou dit kunnen leiden tot een deuk in het aanzien van de student. De studenten willen koste wat kost voorkomen dat klasgenoten het idee krijgen dat zij door een hulpvraag een makkelijker traject kunnen volgen. Hieronder legt een Antilliaanse studente uit welke risico's een dergelijke situatie met zich meebrengt.

“Daardoor hebben andere leerlingen zoiets van: ‘Ja, voor haar wordt het makkelijker gemaakt of iets dergelijks’. Dus daarom heb ik zoiets van: nee, liever niet. Dan laat je ook niet zien van: ik doe het wel gewoon helemaal zelf, weet je? Ik weet niet hoe ik het kan zeggen.” (Antilliaanse, huidige student)

Daarnaast willen studenten voorkomen dat een interventie vanuit een docent hun autonomie zou kunnen aantasten. Zij hebben graag het gevoel op eigen kracht een opleiding te hebben behaald.

“Uiteindelijk is het jouw leven en moet je er zelf van maken wat je wil en kan. Dus ik probeer het zo veel mogelijk zelf te doen.” (Antilliaanse, huidige student)

Tevens speelt de angst om afgewezen te worden wanneer een student op een docent afstapt om een privé probleem te bespreken.

“Stel je voor, het gaat over je privéleven, en dat ze [docenten] geen aandacht willen geven aan jou, dat ze zeggen: ‘ik kan nu niet met je praten, je kan wel bij die en die terecht’.”

INT. Dan voel je je afgewezen?

“Ja. De meeste leraren zeggen als je wat wilt vragen, momenteel heb ik geen tijd. Terwijl het al zo moeilijk is om zo maar op een docent af te stappen. (Antilliaanse, huidige student)”

Relatie tussen docent en student moet in balans zijn

Ondanks het feit dat studenten het belangrijk vinden dat hun docenten makkelijk bereikbaar zijn voor vragen en begeleiding, is het tegelijk belangrijk dat docenten wel enige afstand houden. Volgens de studenten moeten docenten hun positie als expert en oudere goed bewaken en uitdragen. Het is van belang dat de docenten zich niet te familiair en joviaal opstellen naar studenten toe. Het tutoyeren en docenten bij de voornaam noemen hoeft geen invloed te hebben op de manier waarop studenten met hun docenten omgaan. Het is echter de combinatie van deze vormen van permissiviteit in combinatie met het toelaten van ander gedrag in het klaslokaal wanneer het dreigt mis te gaan. Wanneer dit gebeurt, vervagen de grenzen tussen studenten en docenten en treedt er onduidelijkheid op. Dergelijke situaties kunnen effect hebben op het respect dat studenten hebben voor hun docenten en op de sfeer in de klas. In onderstaand citaat legt een student uit waarom het belangrijk is dat docenten niet te veel op het niveau van hun leerlingen moeten gaan zitten. Hij stelt dat het nadelig is voor de relatie tussen leerling en docent wanneer dit gebeurt: een docent moet niet proberen ‘een van hun’ te worden. Het is juist belangrijk dat een docent de balans weet te vinden tussen inlevingsvermogen, toegankelijkheid en gezag uitoefenen.

“De relatie tussen docent en leerling moet goed zijn. Niet zoals ze tegenwoordig zeggen, als vriend, maar de leraar moet zichzelf meer als een onafhankelijke oudere, als een verzorger gedragen, dat hij leerlingen iets meegeeft, kennis, maar ook mentaliteit.”

INT. Wat is het effect, als die leraar zich voordoet als je vriend, hoe reageren leerlingen?

“Dan moet je die jongeren onderling maar eens bestuderen, hoe ze met elkaar omgaan als vrienden, hoe ze elkaar vernederen en beledigen. En dat gaat dan uiteindelijk ook naar de leraar, zeker als die zich hetzelfde gedraagt als zijn vriend.” (Turks, huidige student)”

Iets dergelijks geldt ook voor de wijze waarop een docent in de ogen van de studenten bepaalde situaties moet adresseren. Het is volgens de studenten belangrijk dat een docent, wanneer de situatie daarom vraagt, meteen mensen aanspreekt op onwelwillend gedrag in het leslokaal. Door tijdig in te grijpen, wordt voorkomen dat een situatie uit de hand loopt en er een onprettige situatie ontstaat. Tevens wordt van docenten verwacht dat zij, indien nodig, de confrontatie aan gaan.

“Er zijn een paar docenten, daarvan zie je gewoon dat ze niet durven de confrontatie aan te gaan. Bij hen loopt het dan ook uit de hand, bijvoorbeeld dat de beveiliging erbij moet komen. Dan gaat het veel te ver.” (Marokkaanse, oud-student)”

Surinaamse oud-student

Op de vraag wat iemand tot een ideale leraar maakt, omschreef hij zijn mentor en waarom hij deze zo waardeert.

“Aan de ene kant hou ik er niet van als leraren heel erg streng zijn. Aan de andere kant wel, als ze echt heel streng zijn weet ik zeker dat ik het ga afmaken. Dat ik het op tijd ga afhebben, mijn vrije tijd zit er ook aan verbonden. Mijn ideale docent zou mijn mentor zijn, in het begin echt haten, maar nu mag ik hem wel, omdat hij discipline overbrengt. Hij stuurt mij aan om dingen te gaan doen. Hij zegt tegen mij ook dat het heel erg zonde zou zijn om na al die maanden die ik mijn huiswerk heb zitten maken en nu zou stoppen met school dat het allemaal voor niks is. Heel erg zonde. Dat het allemaal verloren tijd zou zijn, ik kon veel andere dingen doen. Als ik nu stop heb ik niks behaald, heb ik m'n tijd zitten te verdoen. Daarom moet ik mijn diploma behalen.”

4.1.2 Werken naar concreet doel werkt motiverend

Studenten die een doel voor ogen hebben blijken het meest gemotiveerd van alle studenten. Voor deze studenten lijkt een opleiding behalen ook iets waar zij status aan kunnen ontlenuen. Dit komt onder meer doordat mensen in hun sociale omgeving tevens een opleiding hebben gevolgd en hiermee bijvoorbeeld succesvol de arbeidsmarkt op zijn gegaan (hier zal in 6.2 verder op in worden gegaan). Het toewerken naar een concreet doel blijkt daarmee een sterke stimulerende factor. Docenten kunnen een rol spelen in het formuleren van een doel, zo blijkt uit onderstaand citaat.

“Ik denk dat de docent zelf moet blijven benadrukken dat je veel mogelijkheden hebt met een diploma, dat moeten ze laten zien. Iedereen denkt ‘ik kom er wel en heb geen opleiding nodig’. Maar docenten moeten vooral benadrukken dat wanneer je een opleiding start, dat je dan zo veel mogelijkheden hebt.” (Marokkaans, huidige student)

Studenten die geen duidelijk plan hebben, kunnen voor zichzelf niet goed verantwoord worden wat de toegevoegde waarde van een opleiding is en zijn sneller geneigd te stoppen met een opleiding.

Toewerken naar specifiek salaris

Voor jongens geldt sterker dan voor de meisjes dat zij een diploma willen behalen om verzekerd te zijn van een bepaald inkomensniveau. Deze trigger werkt zo sterk door dat zij weten wat zij per niveau (gekoppeld aan concrete beroepen) kunnen verdienen. Dit houdt in dat in principe zij nog een jaar langer zouden studeren als dit betekent dat zij in de toekomst ook een hoger inkomen krijgen.

“Ik ben zo iemand, ik ben gemotiveerd en ik wil gewoon werk hebben waarvan ik ook zie dat ik ook goed betaald kan krijgen. Dat ik ook iets aan mijn eigen leven kan hebben en dat ik ook het leuke ervan zie, niet alleen dat ik

zie dat anderen er van profiteren en lachen en ze mij niet willen helpen.” (Surinaams, vsv’er)

“Ik heb de drang om het diploma te halen, ik weet dat ik straks wat centjes ga verdienen, maar dat kan alleen met een diploma.” (Surinaams, oud-student)

“Daar [hoeveel geld je kan verdienen] gaat het uiteindelijk om. Het is ook wel of je het leuk vindt, maar echt het belangrijkste is hoeveel geld je er mee gaat verdienen.” (Marokkaans, huidige student)

“Als ik later 1500 euro netto kan gaan verdienen, ben ik tevreden.” (Turks, vsv’er)

Bepaald niveau is nodig om mate van autonomie in werk te hebben

Voor een groot deel van de studenten geldt dat zij graag hun diploma willen halen omdat zij later een baan op hun eigen niveau willen hebben. Een diploma lijkt voor hen een garantie dat zij later stimulerend werk kunnen vinden dat goed bij hen past.

“Want ik kan wel gaan werken, maar zonder diploma ga je werk doen onder je niveau, dat gevoel had ik. Dat je iets onder je niveau doet en dat stimuleert je ook niet om aan het werk te blijven.” (Antilliaanse, huidige student)

“Je kan kiezen dat je stoppen gaat met leren of je gaat werken of doorleren. Ik wilde doorleren, de beste opleiding die aansloot bij de opleiding die ik al had behaald was dan financiële administratie. Bedrijfsadministratie is een tak van de financiële administratie. Je hebt zeg maar een paar medewerkers die onder je werken, maar jij bent degene die op het knopje drukt, dat wil ik bereiken.” (Surinaams, oud-student)

Een aantal studenten (jongens en meisjes gelijk) heeft de wens om een hoger diploma te behalen en zo in de arbeidsmarkt op een bepaald niveau te kunnen instromen, waardoor zij (vrijwel) autonoom kunnen werken. Deze studenten hebben een leidinggevende positie voor ogen en willen een opleiding volgen (of volgen die al) die dit ook in de praktijk mogelijk maakt.

“Want bij niveau 2 wou ik sowieso niet gaan stoppen, daarmee kan je niet ver komen maar met niveau 3 kan je weer wat verder komen, en dan blijf je niet altijd iemands assistent.” (Turkse, oud-student)

Anderen hebben voor zichzelf een concreet toekomstbeeld geformuleerd en gaan gericht te werk. Een voorbeeld hiervan is een oud-student die de opleiding auto-techniek succesvol had afgerond en nu een administratieve opleiding is gestart omdat hij uiteindelijk zijn eigen zaak wil starten. Voor hem is het behalen van een diploma geen abstract doel maar is het een middel om zijn toekomst naar eigen inzicht in te kunnen richten.

Een aantal van de studenten wil na het mbo graag doorstromen naar het hbo, zelfs als ze hiervoor verschillende niveaus moeten doorlopen.

Na meerdere pogingen is er de wil om een opleiding af te maken

Voor de studenten die al meerdere opleidingen hebben gevolgd zonder een diploma te hebben behaald, geldt dat zij op een gegeven moment graag een opleiding suc-

cesvol willen afronden. Wat bij hen ook speelt is dat zij niet te oud willen zijn als zij hun mbo-diploma halen.

“Ik wil niet op mijn eenentwingste pas mijn niveau-2 halen, dat vind ik te oud. Zeker als ik daarna nog door wil studeren, straks ben ik al 26 als ik helemaal klaar ben.” (Marokkaans, huidige student)

“Ik wil eigenlijk nu gewoon een diploma halen. Ik ben al best lang bezig met school, dus ik heb zoiets van ik maak het gewoon af. Ik heb geen zin om te gaan stoppen en dan maar een beetje schoonmaakwerk te doen of zo, dat zie ik niet zitten. Daarom ga ik toch naar school.” (Antilliaans, huidige student)

4.1.3 Vriendschappen met klasgenoten

De studenten gaan niet alleen naar school om hun diploma te halen, zo blijkt uit hun antwoorden. School heeft voor de meesten van hen ook een sterke sociale dimensie. Een sterke incentive om naar school te (blijven) gaan is het weerzien van bevriende klasgenoten. De aanwezigheid van deze klasgenoten werkt stimulerend op de eigen aanwezigheid. Studenten stimuleren elkaar om 's ochtends uit bed te komen en naar de les te gaan, zoals blijkt uit onderstaand citaat.

“Met drie van mijn klasgenoten ben ik heel goed, dus 's ochtends beginnen we al te pingen van: ‘Hé, sta op we gaan naar school’. We gebruiken elkaar eigenlijk een beetje als steun, we trekken elkaar er iedere keer gewoon doorheen. We doen ook veel opdrachten samen na school, dus we proberen elkaar wel steeds te helpen en te motiveren. Als er eentje niet is vragen we: ‘Waar ben je? Kom je nog naar school?’.” (Surinaamse, huidige student)

De studenten die hechte relaties onderhouden met klasgenoten hebben meer kans hun opleiding af te maken. Echter, als bevriende klasgenoten dreigen te stoppen met hun opleiding is dat een risico voor de eigen schoolcarrière. Dit heeft veel meer effect dan wanneer klasgenoten waar zij geen sterke binding mee hebben voortijdig stoppen.

“Ik heb tegen hem [bevriende klasgenoot] gezegd: ‘Weet je, we zijn samen begonnen, we gaan samen dat diploma halen. Als jij weggaat, ga ik ook weg. Als je niet wilt dat ik stop met de opleiding, dan ga jij ook niet stoppen’.” (Turks, huidige student)

Vriendschappen met klasgenoten gelden op meerdere manieren als 'vangnet': niet alleen stimuleren zij elkaar om een opleiding af te maken, ook geven ze informatie aan elkaar door of helpen ze elkaar met opdrachten. Het ontbreken van dergelijke relaties kan contraproductief werken zeker binnen onderwijs waarin vaak in groepjes gewerkt wordt en waarin studenten op elkaar aangewezen zijn om opdrachten te maken.

“In het begin was het een beetje moeilijk, want je gaat met bijna niemand om. Later was het wel goed gegaan, dan had je wel groepjes waar je altijd samen mee ging werken en zo. Je werd namelijk als klas bij elkaar gezet en dan moest je groepjes maken. Nou en soms als je dus overbleef werd je gewoon in een groep geplaatst. Mijn eerste groep werd ik bij 3 vreemdelingen geplaatst, die ene kwam nooit opdagen of die zat altijd op Hyves of iets anders te doen. Die andere twee hadden wel gewerkt, en daar heb ik de

rest van het jaar wel mee gewerkt en het klikte allemaal goed tussen ons. Op een gegeven moment is die jongen die altijd op Hyves zat, die is van school afgetrapt. Daarna hadden we een project niet gehaald. Daarna zijn we hele tijd met groepje bij elkaar te blijven, een keer geprobeerd met ander groepje, dat ging dus niet. Dus toen hebben gezegd met andere dingen blijven we ook gewoon samen.” (Turks, vsv'er)

Studenten die voortijdig zijn gestopt met school geven veelal aan deze sociale contacten te missen. De vriendschappen op school zijn voor hun veelal het enige positieve wat zij hebben ervaren op school.

4.2 Slaagfactoren buiten school

Buiten school zijn ook diverse factoren te onderscheiden die een stimulerend effect hebben op de schoolcarrière.

4.2.1 Positieve voorbeelden in sociale omgeving

Studenten die positieve voorbeelden in hun directe omgeving hebben, halen hun motivatie hieruit. Veelgenoemde personen die een inspirerende werking hebben op de schoolcarrière zijn oudere broers, zussen, neven en nichten. Het betreft voornamelijk familieleden die een hoger opleidingsniveau hebben en/of in het bezit zijn van een goede baan. Deze familieleden hebben niet alleen een voorbeeldfunctie, maar ondersteunen ook met advies en mengen zich actief in de schoolcarrière.

“Bij ons thuis is dat altijd zo geweest, vanaf je achttiende laten ze je los en mag je het allemaal lekker zelf regelen maar mijn ouders hebben wel zoiets van als je het nodig hebt steken we wel een hand naar je uit of als je een rekening niet kan betalen zegt m'n vader van dat ik wel mag lenen. Maar heel standaard is het zo overgedragen aan de rest vanaf je 18^e op je eigen benen gaan staan. Ik ben de jongste thuis en m'n ouders hebben er 7 dus ik heb 6 voorbeelden. Maar het lukt goed.” (Marokkaanse, huidige student)

“Mijn neven zitten op de universiteit en zo. Die zien wel dat het belangrijk is. Die houden het ook goed in de gaten. Ze kijken of ik die dag naar school ben geweest.” (Marokkaans, huidige student)

Een aantal jongeren heeft rolmodellen buiten de eigen familie. Zij krijgen steun van peers of ouderen die zij op regelmatige basis zien in een buurthuis. Een van de Turkse jongeren in dit onderzoek vertelde over de stimulerende werking die uitgaat van de Turkse stichting waarbinnen hij actief is. Na zijn opleiding voortijdig te hebben gestaakt, is hij mede door de inmenging van ouderen in de stichting weer enthousiast geworden over onderwijs en wil hij weer gaan studeren.

“Bij de stichting daar praten ze echt, meer de ouderen dan, ze zeggen van: jongens, als jullie nu gaan studeren, dat is alleen maar beter voor later want anders wordt je net als ons. Zo gaat het de hele tijd. Nou, ze zijn ongeveer 30 ofzo. Die zeggen gewoon: als je niet zoals mij wilt worden dan moet je echt gaan studeren. Want ze weten ook dat ik niet naar school ga en ze worden ook best wel boos eigenlijk.” (Turks, vsv'er)

Negatieve voorbeelden werken ook stimulerend

Niet alleen positieve voorbeelden in de sociale omgeving werken motiverend. Voor een aantal studenten geldt juist de (dagelijkse) confrontatie met mensen in hun omgeving waar het minder goed mee gaat als inspiratie om zelf wel hun opleiding af te willen maken.

“Het geeft me eigenlijk meer motivatie om door te gaan als je al die mensen om je heen ziet stoppen. Ik ga niet denken omdat zij is gestopt ga ik mee. Ik ga ze laten zien. Het geeft me niet zozeer een goed gevoel, het is niet leuk dat ze weggaan. Het geeft me wel motivatie van: ‘Ga door, laat zien dat jij het wel kan’.” (Antilliaanse, huidige student)

“Ik heb best wel vaak dat vrienden die gestopt zijn met school, bij mij geld willen lenen. Met hen gaat het echt een stuk minder goed, dat wil ik dus niet, he?!” (Surinaams, huidige student)

“Nou, in mijn omgeving vinden de meeste mensen waar ik mee om ga school allemaal niks. De meeste mensen die hebben geen zin om naar school te gaan, gaan ook heel vaak niet naar school. De meesten stoppen ook. Mijn moeder die, nee... die heeft alleen maar een kappersopleiding gedaan maar heeft er niks mee gedaan eigenlijk.”

INT. Heeft zij jou gestimuleerd in het naar school gaan?

“Ze zei van beter ga je wel naar school, maar als je niet wil kan ik je niet dwingen. Ik had zoiets van ik ga gewoon verder. Mijn zusje bijvoorbeeld, had zoiets van school vind ik niks dus ik ga niet naar school. Dus zij ging gewoon werken. Als ik nu naar mijn zus en broer kijk. Mijn zus die ging dus niet naar school en zit nu thuis met haar drie kinderen en doet eigenlijk niks. Dat vind ik dan gewoon helemaal niks. Als ik naar mijn broer kijk, die heeft zijn werk en hbo afgemaakt. Dan kijk ik liever zijn kant op.” (Antilliaans, huidige student).

Aantal studenten zelf ook rolmodel

Een klein aantal van de studenten geeft aan zelf ook rolmodel te zijn voor jongere familieleden en andere jongeren in de omgeving. Deze positie geeft hen een extra drive om wel te slagen op de opleiding. Zij ervaren deze positie als een verantwoordelijkheid die zij serieus nemen. Tegelijkertijd is het een positie waar zij een zekere mate van trots aan ontlennen.

“Mijn moeder, zij heeft alleen de huishoudschool gedaan, zij vind het heel belangrijk dat wij naar school gaan. Ze vindt het heel belangrijk dat wij wat maken van ons leven. Weet je, want ze heeft zelf ook zoiets van: kijk naar mij. Tuurlijk, het is niet dat zij een heel verkeerd leven heeft, maar zij heeft wel zoiets van: doe het beter dan mij. Dus ook mijn zussen enzo. Ik doe het nu zelf ook bij mijn jongere zusjes: blijf naar school gaan, doe je best. Want je merkt op gegeven moment van: je moet toch elkaar in de familie ondersteunen om elkaar toch nog een beetje te motiveren. En vooral omdat mijn moeder het zo belangrijk vindt, vind ik het wel leuk als iedereen even ver komt.” (Antilliaanse, huidige student)

“Ja natuurlijk heeft dat invloed op je. Als je alleen maar mensen om je heen hebt van: het interesseert me allemaal niet dan motiveert je dat niet echt. En ik denk dat ik ook wel de enige ben binnen mijn gezin die tot nu heeft gestudeerd, dat houdt je ook wel gemotiveerd.” (Surinaamse, oud-studente)

“Ik werk bij AH als filiaalchef, de vakkenvullers vinden mij streng, maar dat is beter voor ze, dan is het duidelijk en weet iedereen waar hij aan toe is. Ik vertel ze dat school belangrijk is.” (Turks, huidige student)

Studenten die het goed doen en hun diploma behalen, zijn vaak ook de trots van de familie. Hun ouders pronken met hen bij vrienden en familie. Dit geeft ze een goed gevoel.

“Lang was ik het zwarte schaap van de familie omdat ik geen diploma had, maar toen ik mijn moeder in Suriname belde om te vertellen dat ik mijn diploma had gehaald, gilte ze zo hard. Ze leek wel blijer dan ik.” (Surinaamse, huidige student)

4.2.2 Behoefte aan routine: angst om thuis te zitten

Het idee om zonder diploma thuis te zitten is voor een aantal studenten een schrikbeeld; zij hechten aan de routine en structuur die school geeft aan hun dagelijks leven.

“Dat is niets voor mij, thuis zitten.” (Marokkaans, huidige student)

Voortijdig schoolverlaters die momenteel thuis zitten ondervinden aan den lijve hoe het is om thuis te zitten en geven aan dat het niet zo prettig is als zij vooraf hadden gedacht. Zij missen niet alleen de structuur die school biedt, maar missen ook de aansluiting bij vrienden. Overdag thuis zitten blijkt toch niet zo aantrekkelijk te zijn: zij kunnen met niemand afspreken en geven meer geld uit dan ze eigenlijk hebben.

Een schoolverlater vertelt dat hij het helemaal niet prettig vindt om iedere dag thuis te zijn. Dit besef draagt bij aan de keuze om weer te willen gaan studeren. Op de vraag wat er met hem gebeurt als hij te lang thuis zit, antwoordt hij als volgt.

“Dan word ik echt heel lui, echt veels te lui. En dan heb je later ook al geen zin meer in school of werk. Dan houd je geen motivatie meer over. Ik heb het nu nog wel, maar ik ben nu al een jaar thuis.”

INT. Het is moeilijk om jezelf actief te houden?

“Ja klopt. Want school houdt je echt wel bezig, dat zeker.”

INT. Wat is dan het risico van lui worden?

“Ja, als ik dan weer op school zou gaan beginnen. Dan wordt het weer met te laat komen, als je echt lui wordt dan heb je sowieso geen motivatie meer over om naar school te gaan eigenlijk. Dan houdt het al eigenlijk op, dus.” (Turks, vsv'er)

5 Waardoor laten mbo'ers zich demotiveren?

In dit hoofdstuk worden de factoren beschreven die ertoe leiden dat studenten minder gemotiveerd raken of dreigen met school te stoppen. Eerst beschrijven wij de faalfactoren op school, daarna de factoren die buiten school optreden.

5.1 Demotiverende factoren op school

In het achterhalen van factoren die ertoe leiden dat studenten vroegtijdig stoppen met school, blijkt dat deze doelgroep zich snel van hun doel af laat brengen. Wanneer het even tegenzit, bijvoorbeeld wanneer de moeilijkheidsgraad toeneemt, wanneer zij geen stage kunnen vinden of niet de steun vinden van een docent waar ze wel op gehoopt hadden, stoppen zij met hun opleiding. Voeg daaraan toe dat zij snel het gevoel hebben dat docenten tegen hen zijn, en de motivatie is weg. Liever schuiven zij alles van zich af en beginnen met een nieuwe opleiding, dan dat zij de problemen onder ogen zien.

5.1.1 Opleiding is niet zoals vooraf verwacht

Een veelgehoorde reden om te stoppen met een opleiding is omdat deze niet goed aansluit bij hun verwachtingen en interesses. Dit gepercipieerde gebrek aan aansluiting voltrekt zich langs verschillende lijnen.

Hieronder wordt beschreven dat de verwachtingen van studenten in verschillende gevallen niet aansluiten op de dagelijkse praktijk van een opleiding. Dit is te wijten aan verschillende elementen: studenten hebben geen goed zicht op de inhoud van de opleiding, hebben een andere perceptie over de inhoudelijke werklast, en ervaren dat hun stage vaak niet is zoals zij vooraf hadden verwacht. Deze aspecten worden hieronder verder toegelicht.

Geen goed zicht op inhoud opleiding

Een veelgenoemde reden om voortijdig te stoppen is omdat de opleiding niet is zoals verwacht. Een aantal studenten is na enkele maanden al gestopt omdat zij aangeven dat "de studie toch niet zo goed bij ze past". Bij deze studenten blijkt dat zij hun keuze voor de opleiding niet bewust hebben gemaakt en ermee zijn begonnen onder het mom van even uitproberen. Deze houding werd eerder beschreven in Hoofdstuk 3.

Ook speelt dat studenten als gevolg van hun gebrekkige oriëntatie op een opleiding niet goed weten wat een opleiding inhoudt. Zij kiezen een opleiding met een bepaald beroep in gedachten. Wanneer de lesstof in hun ogen niet aansluit op hun percepties, raken zij gedemotiveerd. Zij tonen zich hierin weinig wendbaar: buiten de kaders denken is eerder uitzondering dan regel. Zij willen graag weten hoe de lessen en vakken zich verhouden tot hun uiteindelijke beroep. Wanneer het verband in hun ogen ontbreekt, haken zij af. Een paar voorbeelden hiervan wordt in onderstaand citaat gegeven.

"Bij elektrotechniek moesten we gaan metselen, ik snapte niet wat dat er mee te maken had, toen ben met de opleiding gestopt." (Turks, vsv'er)

“In het eerste jaar moesten we tijdens de stages zelf schoonmaken, dat vond ik echt heel raar. Ik dacht: ‘ik doe toch een opleiding om leiding te gaan geven?’. Later snapte ik pas dat ze zo wilden kijken wie er echt voor de opleiding ging en wie er echt gemotiveerd was.” (Marokkaanse, oud-studente)

Te weinig inhoudelijke uitdaging

Voor vrijwel alle studenten geldt dat zij hun betrokkenheid bij een les en docent het hoogst is wanneer gebruik wordt gemaakt van creatieve manieren om de stof uit te leggen.

“Als een leraar alleen dingen voorleest van een PowerPoint, dan haak ik af, bij dat soort lessen blijf ik meestal thuis.” (Surinaams, huidige student)

Een aantal studenten ervaart echter een structureel gebrek aan uitdaging in hun opleiding. Zij vinden bijvoorbeeld dat er te veel herhaling in het programma zit. Het gegeven dat bepaalde lesstof opnieuw wordt behandeld in een volgend lesjaar wordt gezien als saai en onvoldoende prikkelend. Zij snappen niet waarom het lesprogramma op die manier is ingericht.

“Ik ben nog een jaar extra gaan studeren omdat ik dacht dat ik me zou kunnen specialiseren. Maar nou hebben we dit jaar allemaal dezelfde vakken. Als ik dat had geweten, dan was ik wel een cursus gaan doen.” (Surinaamse, huidige student)

Anderen vinden dat zij na een intakegesprek op een te laag niveau zijn ingeschaald en zijn hier teleurgesteld over. Studenten die aangeven te weinig te worden uitgedaagd op hun opleiding raken ongemotiveerd om hun opleiding af te maken en zetten zich niet volledig in. Hierdoor lopen zij het risico alsnog achter te lopen.

“Ik heb meer een mind, sowieso, dat ik best wel laks was, ik was natuurlijk best wel jong [toen ik begon]. Ik wist wel zeker wat ik wilde, dat wel. Maar het was best wel vernederend eigenlijk om dan toch te horen, dat je naar niveau 1 moest.”

INT. Want laks? Hoe bedoel je?

“Ja gewoon qua idee, het zal wel goed zijn, ik kan altijd wel een herkansing doen, dat soort dingen. Dat ik niet veel meer mijn best deed misschien, omdat ze toch niet veel van mij verwachtten. Dus ik heb mezelf gewoon een beetje laten zitten eigenlijk ook... Ja, dat was best wel zwaar die periode.” (Surinaamse, huidige student)

In onderstaand kader is een voorbeeld uitgewerkt van een Marokkaanse studente die in haar opleiding te weinig uitgedaagd werd en welk effect dit had op haar schoolprestaties en houding in de klas.

Marokkaanse huidige studente

Werd naar eigen zeggen niet voldoende uitgedaagd op haar opleiding, hierdoor keerde zij zich af van de opleiding en werd voortdurend op haar houding aangesproken. Docente heeft haar geholpen meer uit haar studie te halen.

“Ik ben op dit moment bezig met de opleiding en ik moet je zeggen dat is een leuke opleiding, super leuke stageplek maar het is op school dat ik het gevoel krijg alsof ik voor gek sta. Wat doe ik hier? Het is m'n derde jaar en de stof lijkt wel hetzelfde als het eerste jaar. Ik mis de uitdaging en de diepgang, de pit in de opleiding. Nou is er een opdracht die kauw ik makkelijk weg en haal weer een voldoende. Ik haal deze opleiding eigenlijk met m'n ogen dicht.”

“Ik heb het altijd goed gedaan qua punten maar niet qua houding.[Ik had een] puberale houding, allesbehalve interesse in de lesstof. Kletsen in de lessen, brutale mond, te laat komen, niet extreem, ik was geen probleemleerling maar ik had m'n aandacht wel op hele andere dingen dan op de lesstof. Ik was niet van het leren toen.”

“Het eerste en tweede leerjaar heb ik echt vergooid, in het derde kwam dat wel: met wat wil ik later worden. Wat doe ik hier eigenlijk, een beetje onder m'n niveau. Dat zeiden de docenten ook altijd je verpest het door je houding, ik gooide er met m'n pet naar ik had zoiets van het zal wel.”

“Maar ik ga niet stoppen met iets wat ik heel makkelijk kan halen, ik wil verder. Ik ben heel leergierig, ik weet niet hoe maar toen ik met de opleiding begon wilde ik alles weten.”

“Op een gegeven moment stak er een docent een hand naar me uit en heeft me begeleid en gemotiveerd en gestimuleerd van je kan het voor jezelf ook interessant maken. Meer diepgang creëren, heeft ze mij moeten leren.”

“Als zij er niet was geweest had ik iets anders gezocht, een andere opleiding misschien wel het beroepsonderwijs. Maar ik had echt zoiets van het is zo simpel, wat ik graag wilde deelde ik niet met m'n klasgenoten, die waren heel erg speels nog. Ik ben toch van de theoriestof, werd wel gegeven maar heel minimaal. Ik heb daar tot de dag van vandaag wel mee gelopen.”

“Ze merkte dat ik in mijn houding achteruit ging, opdrachten die ik zo makkelijk vond en dacht: dat haal ik zo, geen moeite. Op een gegeven moment ging ik me heel erg vervelen, weer zo'n saaie samenwerkingsopdracht. Dat zag zij en ze zei je bent iemand met zoveel mogelijkheden en die kan je zo en zo benutten dus bij elke opdracht zei ze: je kan het ook zien, ze maakte de opdrachten moeilijker. Dus ik ging meer doen dan zou moeten. Dus uiteindelijk ben ik de criteria uit gaan breiden om het interessanter voor mezelf te maken.”

Demotiverende stage-ervaringen

In veel van de gesprekken met de studenten valt op dat stageperiodes cruciale momenten zijn in de manier waarop studenten hun opleiding beleven en beoordelen. In een aantal gevallen vertellen studenten dat zij naar aanleiding van vervelende ervaringen bij de stage of het niet kunnen vinden van een stageplek, zijn gestopt.

Allereerst blijkt het vinden van een stageplek een grote drempel te zijn. Op veel opleidingen krijgen studenten hulp bij het vinden van een stageplek, maar de begeleiding is niet in alle gevallen even intensief. Daarnaast geven studenten aan dat wanneer zij niet ingaan op een aanbod gedaan vanuit school, zij zelf een plek moeten zoeken. Het struikelpunt ontstaat met name wanneer studenten het gevoel hebben aan hun lot te worden overgelaten en op school stuiten op een begeleider die niet wil helpen.

“Ik ben effe gestopt met school. Tot december zat ik op de [opleiding] detailhandel, want daar lagen mijn interesses in. Om verkoop en dat soort dingen. Maar dat werkte niet goed uit omdat ik zelf nog geen stage had of een werkplek, daar zochten ze ook meer naar, maar dat ging niet. En zo ben ik van mijn opleiding verwijderd, en nu wil ik dus de ICT doen. Het was van zo lang jij geen stageplek hebt kan je niet blijven en de school zoekt ook niet voor je, en zodoende ben ik van de opleiding verwijderd. Maar waar ik van geïrriteerd ben, ik ben nu achttien jaar, ja natuurlijk het is logisch dat ze je niet gaan helpen en stimuleren. Maar ik heb wel iedere keer gebeld en verteld van: ‘Luister ik heb geen stageplek, wat moet ik nu doen?’. Het enige wat ze zeggen is: ‘Je moet een stageplek hebben. Heb jij een stageplek of een werkplek dan kun je beginnen met je opleiding.’” (Surinaams, vsv'er)

“Zij vinden voor jou een stage, of je moet zelf zoeken. Bij administratie moet je gewoon zelf zoeken. Ik heb een stuk of vijf of zes keer op bedrijven gereageerd met e-mail, sollicitatie met cv. Niemand nam me aan, wat moet ik doen? Van boven zeiden ze: ‘Het is je eigen probleem, je moet gewoon die uren maken’. Opeens is het maart, ik heb nog steeds geen stage. Ik dacht: ‘Weet je wat, ik houd op met deze opleiding!’” (Turks, vsv'er)

Andere studenten geven aan eenmaal op de stageplek moeite te hebben om de hele stageperiode vol te houden. Dit is met name het geval wanneer studenten op de stageplek werkzaamheden moeten verrichten die in hun ogen niet passen bij de stage. Een aantal studenten vertelt dat zij op de stage als een ‘voetveeg’ behandeld worden, maar om hun opleiding te kunnen halen toch door moeten zetten. Het is deze afhankelijkheidssituatie waar zij moeite mee hebben.

“Ik heb ook wel een keer gehad tijdens mijn stage dat ik alleen mocht vegen. Toen zei ik: ‘Als ik alleen mag vegen dan leer ik hier toch niks. Dan kan ik beter thuis gaan vegen, dan kunnen ze me daar gaan beoordelen’. Toen vond hij dat niet zo fijn dat ik zei. Heb het een keer tegen mijn stageleraar gezegd, die had met hun gepraat. De eerste dag daarna mocht ik wel een beetje aan auto's sleutelen, de volgende dag mocht ik meteen weer gaan vegen. Dan mocht ik weer niet aan auto's zitten en als je mee wou kijken zeiden ze: ‘Moet je niet gaan vegen?’. Toen had ik dat gezegd, en toen vond hij dat niet leuk. Toen zei ik, dan ga ik stoppen hier. Toen was ik doorgaan met mijn school en moest ik een andere stage zoeken. Daar gingen ze mij dan niet bij helpen. Dat vond ik ook best wel vervelend. Ze moeten niet het gevoel geven dat het jouw fout is en ze je toch maar op een andere bepaalde manier aankijken, van jij bent ermee gestopt dus moet jij een andere

stage zoeken. Dan telt niet dat ik ook al had gezegd dat ik er alleen mocht vegen en er toch niks leer.” (Marokkaans, huidige student)

Een aantal studenten heeft op de stageplek discriminatie ervaren en geeft aan dat dit erg demotiverend heeft gewerkt op de stage-ervaring. Een enkeling geeft aan naar aanleiding van deze ervaring overwogen te hebben om te stoppen met de stage.

“Op één van mijn eerste stages merkte ik meteen dat ik anders behandeld werd omdat ik een buitenlander ben. Dat ze het me moeilijk maakten. De eerste keer dat ik dat merkte was ik echt van slag, ik had helemaal geen zin meer om te gaan. Nu trek ik me het niet zo veel meer aan.” (Marokkaanse, student)

De combinatie van stage, school en een bijbaan wordt door meerdere studenten als zwaar ervaren. Hierdoor blijft er nauwelijks vrije tijd over om te ontspannen en tot rust te komen. Daarbij speelt dat zij vaak gedurende de stageperiode minder kunnen werken op hun bijbanen en dus ook minder geld voor handen hebben. Deze elementen werken demotiverend, zeker wanneer de stageplek zelf inhoudelijk niet uitdagend is.

“Soms ben ik wel zat, moet ik veel huiswerk doen en doordeweeks werken 's avonds dan heb ik geen tijd en moet ik op school urenlang achter de computer zitten. En stage is echt vermoeiend maar het moet wel.” (Turkse, huidige student)

5.1.2 Leeromgeving biedt te weinig structuur

Een andere belangrijke demotivator is een gepercipieerd gebrek aan structuur. Studenten geven in de gesprekken aan dat zij behoefte hebben aan een gestructureerde omgeving. Het merendeel van hen gedijt het beste bij een omgeving waarin docenten duidelijke eisen en verwachtingen formuleren, docenten voldoende begeleiding geven, docenten dezelfde standaarden aanhouden en waarin zo min mogelijk afleiding is. Hierin betonen deze studenten zich ware structuurzoekers, zoals in Hoofdstuk 2 omschreven.

“Ik wil wel als ik naar school ga dat er structuur is, discipline. Bijvoorbeeld dat er vaste pauze tijd is, wanneer je gaat eten, wanneer je gaat lessen. Ik vind wel dat daar tijden bij horen. En niet dat als je een telefoontje krijgt, dat je dan de les uitgaat.”

INT. Wat is het voordeel van structuur?

“Dan weet je wat je te wachten staat, wat je kunt doen.” (Turks, vsv'er)

INT. Wat is nou het grootste voordeel van meer structuur?

“Dat je weet waar je aan toe bent, dat je weet wat je kan verwachten. Ik vind dat heel belangrijk ook op werk heb ik dat heel erg. Ik vind het heel belangrijk, ik wil weten waar ik aan toe ben en wat ik kan verwachten.”

INT. En waarom? Wat voor gevoel geeft dat je?

“Dan kan ik me daar meer op richten, anders ga je dingen uit jezelf doen en dadelijk is het helemaal niet goed dus je wilt je wel houden aan de structuur van op je werk of op school dat het toch goed loopt. Ook omdat ik nu zoiets heb van: ik wil het echt halen dus heb ik echt zoiets van: als het wat meer

duidelijk was wat we hier aan het doen zijn, dan kon je daar ook meer naar toe richten.” (Antilliaanse, huidige student)

“Veel mensen zijn nu wel aan het “strugglen” met hun motivatie, dat wel. Maar ja, je merkt nu ook gewoon in de klas: iedereen geeft van elkaar aan van: niet stoppen, nog een paar maanden en dan heb je je 3, het is zonde om te stoppen. Dus je probeert elkaar nog wel te stimuleren een beetje.”

INT. Dus nu is echt een laag moment in de motivatie? Juist nu het einde in zicht is. Hoe komt dat dan? Waarom nu speciaal?

Ik denk dat het voornamelijk is door de onduidelijkheid over de scriptie, want dat is heel erg bepalend voor je diploma en veel mensen hebben het niet naar hun zin op hun stage en je moet ook je stageopdrachten aftekenen allemaal om je diploma te kunnen halen. Er komt nu veel op je af en ik denk dat mensen nu zoiets hebben van: wow.

INT. Een beetje eng denk ik wel?

Ja, van: wat gaat er nu gebeuren? Ga ik het wel halen?” (Antilliaanse, huidige student)

In de gesprekken met studenten worden diverse situaties vaak genoemd als bron van onrust en als potentiële reden om uit te vallen. Deze situaties zijn: de overgang van het eerste naar het tweede jaar die als lastig wordt ervaren, te weinig ervaren samenhang tussen docenten, afspraken die niet worden nagekomen te veel afleiding in de leeromgeving. Deze aspecten worden hieronder beschreven.

Overgang naar tweede jaar: meer theorie, minder begeleiding

De overgang van het eerste naar het tweede jaar, of overgang van niveau-1 naar niveau-2, wordt door studenten omschreven als een onzekere periode. In het tweede jaar worden zij veel meer vrijgelaten door docenten. In hun beleving worden zij zelfs te veel vrijgelaten. Dit is een groot verschil met het eerste jaar waarin zij vaak nog worden begeleid door hun docent(en). Het komt als verrassing dat zij in het tweede jaar veel meer los worden gelaten en aangesproken worden op hun eigen verantwoordelijkheid. Tegelijk krijgen zij ook te maken met een grotere moeilijkheidsgraad. Deze combinatie zorgt voor een onrustige periode.

“Vorig jaar voelde ik me niet begrepen, terwijl het eerste jaar super goed ging. In het tweede jaar werd ik helemaal losgelaten, dat is hun visie. Eerste jaar moet je begeleid worden, tweede jaar word je losgelaten. En in het tweede leerjaar was mezelf motiveren ook heel erg belangrijk. Je moest alles zelf doen. Als je aan alle klasgenoten zou vragen zouden ze hetzelfde zeggen. Het tweede leerjaar de klik tussen mij en m'n begeleidster was er niet echt.” (Marokkaanse, huidige student)

“Nu in het tweede jaar merk je echt dat als je niet hebt opgelet je helemaal achterloopt. Dan blijf je steeds hangen op het punt omdat je niet weet wat je moet doen. De lessen gaan verder, volgende les wil je vragen van: ‘hoe zat dit en dat?’ en dan zegt hij [docent] van: ‘ ik ga het niet nog een keer uitleggen’. Zo blijf je steeds meer achter, de volgende les krijg je steeds meer opdrachten en dan blijft het opstapelen en ben je zeker even bezig met de opdracht van de vorige les en dan vertelt die docent iets nieuws en let je niet op. Dan komt het er ook bij.” (Surinaams, oud-student)

Te weinig ervaren samenhang: te veel verschillende visies docenten

Het contact met veel verschillende docenten, die allemaal een eigen visie op de lesstof en de opleiding hebben, werkt verwarrend voor de studenten. Zij ervaren een

gebrek aan samenhang, of een gedeelde visie, bij docenten. Studenten noemen met name situaties waarin docenten binnen hetzelfde vak op verschillende manieren opdrachten beoordelen en goedkeuren. Zeker in lessituaties waar veel verloop is in het docentenbestand, werkt dit frustrerend voor studenten. Zij hebben het gevoel zich te veel te moeten aanpassen aan de nieuwe situatie. Een dergelijke situatie biedt te weinig structuur.

“Als je meerdere docenten hebt, dan denk je van: ,die mevrouw heeft het zo uitgelegd en u legt het zo uit’. Soms is het vervelend dat ze op meerdere manieren uitleggen, als ze op één manier uitleggen kan je daar op je eigen manier aan. Als je meerdere tegelijk hebt, dan raak je wel een beetje in de war. Soms hebben we twee leraren tegelijkertijd. En dan komt die ene controleren en zegt dat het goed is, en die andere zegt dan dat het fout is. Soms is dat wel ingewikkeld.” (Antilliaanse, huidige student)

Afspraken worden niet nagekomen: lesprogramma tijdens opleiding aangepast

Uit bovenstaande beschrijving spreekt al dat studenten niet graag geconfronteerd worden met verschillende beoordelingsmethoden. Dit geldt helemaal voor wijzigingen in het gehele lesprogramma. Bij voorkeur weten studenten al wat er per week het hele jaar staat te gebeuren. Het is meer de zekerheid dat alles goed geregeld is, dan dat zij het lesprogramma ook minutieus bestuderen. Wanneer het lesprogramma intussen is aangepast of bepaalde opleidingsrichtingen zijn geschrapt en de studenten voor een voldongen feit worden geplaatst, werkt dit niet positief door.

Dit is het sterkst merkbaar bij een tweetal studenten die onafhankelijk van elkaar mochten meedoen aan een nieuwe opleidingsrichting. Zij namen deel aan een ‘experimentele klas’. Zelf geven zij aan, dat de experimentele setting waarin van alles nog uitgezocht moest worden omdat het programma gaandeweg ontwikkeld werd, een nadelig effect op hen heeft gehad. Zij voelden zich niet veilig genoeg in deze omgeving. Soortgelijk effect heeft de introductie van een nieuw digitaal systeem waarbij docenten niet goed weten hoe hiermee te werken.

“We gingen werken met een nieuw systeem, alles op de computer. Van te voren had ik wel verwacht dat de docenten zouden weten hoe dat werkt, maar dat was dus niet zo. Uiteindelijk hebben ze het teruggedraaid en zijn we weer uit boeken gaan werken, maar toen hadden we allemaal al heel veel achterstand opgelopen.” (Turks, oud-student)

In leeromgeving te veel afleiding

Een groot deel van de studenten geeft aan zich het meest prettig te voelen in een lesomgeving waarin zo weinig mogelijk afleiding te vinden is. Zij laten zich snel verleiden en vinden het moeilijk om hun hoofd dan bij de lesstof te houden.

Het werken in een omgeving als een open leercentrum wordt niet door iedereen gewaardeerd. Studenten vinden het verwarrend dat zij hun eigen pauzemomenten in mogen bouwen en met allemaal verschillende studenten samen in een ruimte samen zitten. Zij geven de voorkeur aan het werken in klaslokalen met gezette pauzetijden.

“Ik vind het prettig om rustig te werken. Ik word soms afgeleid, ik moet rustig blijven en doorwerken en niet te veel herrie maken.” (Surinaams, oud-student)

Ook het uitvoeren van opdrachten op computer wordt vanwege allerhande online verleidingen gezien als te zeer afleidend. Het werken op de computer, zo geven zij aan, brengt te veel verlokkingen met zich mee. Zelf meebrengen van een laptop staat gelijk aan de mogelijkheid om te gaan msn'en of social media accounts te bezoeken. Een groot deel van de studenten vindt het erg moeilijk om dan niet aan de verleiding toe te geven. Liever zouden zij hebben dat bepaalde websites afgeschermd worden of dat docenten strenger letten op wat de studenten allemaal doen op hun computers.

“Als ik een laptop voor mijn neus heb, dan weet ik zeker dat ik mijn MSN enzo ga aanzetten. En sowieso nog ergens op een site ga kijken, of gewoon voetbal of het nieuws ga lezen. Dan raak je sowieso je concentratie kwijt.”
(Turks, vsv'er)

Diverse studenten spreken hun voorkeur uit voor het werken vanuit een boek, in plaats van (uitsluitend) opdrachten uitvoeren op de computer. Het werken vanuit een boek dwingt de student zich te concentreren. Een ander gepercipieerd voordeel van boeken is dat het makkelijk is om oude stof nog een keer door te nemen. Het is een laagdrempelige manier om deze kennis wederom op te halen. Dit geeft ook een gevoel van zekerheid, zeker wanneer zij achterlopen op de materie.

“Je kan weer terugbladeren van: ‘dat was het’. Want als je zonder boek werkt dan weet je op een gegeven moment ook niet meer van: ‘hoe zat dit of dat ook alweer in elkaar?’. En wanneer je het fout doet kan je ook weer terugkijken wat je fout hebt gedaan.” (Surinaamse, huidige student)

Naast het werken in een Open leercentrum, en het maken van opdrachten op de computer, worden grote klassen ook gezien als bronnen van afleiding. Hoe groter de klas, hoe groter vaak de afstand tot een leerkracht. Dit verkleint de kans om gehoord en geholpen te worden bij vragen, maar creëert ook een omgeving waarin studenten die niet gemotiveerd zijn voor onrust en dus afleiding kunnen zorgen.

“Ik heb liever een kleinere klas. Doordat de groep nu zo groot is, zijn er heel veel mensen die ervan houden om niet te luisteren en te gaan praten. En zodra het een grote groep is, beïnvloedt het je gewoon. Je kan niet goed luisteren, jij wilt informatie krijgen maar je hoort niks. En hun [andere studenten] praten en dan gaan ze vragen stellen waar het antwoord al op is gegeven omdat ze aan het babbelen waren. Dus daar heb ik wel zoiets van: ze verspillen een beetje mijn tijd.” (Antilliaanse, huidige student)

Hieronder wordt beschreven wat het effect van een te verleidelijke lesomgeving is geweest op een vsv'er.

Turkse vsv'er

Barrière: Kon zich niet concentreren op school, is daardoor te veel achterop geraakt en uiteindelijk gestopt met zijn opleiding. Nu zit hij met spijt thuis, heeft zich weer ingeschreven voor een nieuwe opleiding, maar die start pas over enkele maanden. Hij vreest dat hij in zijn nieuwe opleiding weer niet de verleidingen kan weerstaan.

“In de lessen ben je veels te vrij eigenlijk. Je hebt daar grote ruimten en de lokalen zijn allemaal open, dus je kan gewoon zo weglopen. En je hebt een laptop, je zit gewoon allemaal achter internet. Dat ging echt allemaal niet, zeker niet. [...] Er was te veel vrijheid. Je let niet echt heel goed op, dat is het eigenlijk. Als je niet oplet dan krijg je ook niet alles mee.”

INT. Hoe had je het liever gehad dan? Kan je dat voor mij omschrijven?

“Eigenlijk, ik wil liever met boeken studeren. Dat lijkt me sowieso veel fijner. Want met een laptop, iedereen zit weleens achter internet, laat MSN aan, of je gaat op Facebook of Hyves.”

INT. En die ruimten, speelt dat dan ook een rol?

“Ja, eigenlijk wel want je leert met de tijd iedereen kennen en dan roepen ze jou, dan loop je daar gewoon naartoe. Het is gewoon, dan komen alle vrienden weer bij elkaar, dan ben je ook niet meer in de les en dan heb je een absentie.”

INT. Waar zijn de docenten dan?

“Die zijn ook eigenlijk heel vrij. Ik weet niet hoe ik dat moet uitleggen want je moet het eigenlijk zelf zien. Je bent daar echt veels te vrij, in het niveau-2 gedeelte dan. En bij niveau-3 heb je wel gewoon allemaal lokalen en daar zijn de leraren ook gewoon in het lokaal. Daar zitten twee klassen in zo'n groot lokaal. En dan heb je nog zo'n grote soort van aula in het midden. Dan blijft iedereen daar altijd. Nee, ze [docenten] zeggen niet echt veel. Het is gewoon gelijk absentie. Als je er niet bent moet je je gewoon melden. [...] Op het vmbo zit je altijd in een lokaal en je kan ook niet naar buiten. Daar werk je ook met een bel enzo. En hier op het mbo is het gewoon met tijden, je weet niet wanneer je naar het lokaal moet gaan.”

INT. Heb je een horloge?

“Nee. Het is gewoon anders, vmbo was echt anders. Ik had het wel anders verwacht eigenlijk. Gelukkig is op mijn nieuwe opleiding geen open leercentrum ofzo, gewoon lokalen. Want als je gewoon in het lokaal zit concentreer je je op de les.”

5.2 Thuissituatie

Een aantal factoren in de thuissituatie hebben een demotiverende invloed op de studenten. Deze factoren worden hieronder beschreven.

5.2.1 Ouders bieden weinig structurele begeleiding

Ondanks het gegeven dat ouders studie en een diploma belangrijk vinden, blijken zij in de praktijk vaak niet in staat hun kinderen de begeleiding te geven die zij eigenlijk nodig hebben. Zij geven aan dat het belangrijk is dat hun kind een diploma haalt, maar laten de invulling van de studie en het verloop, volledig over aan hun kind. Hiermee legt een groot deel van de ouders de verantwoordelijkheid bij hun kinderen.

“Thuis verwachten ze gewoon dat ik slaag, dat ik goed presteer, maar het is niet zo dat mijn moeder als ik thuis kom vraagt: ‘Hoe was je schooldag? Kom je er wel uit?’. Dat vind ik wel jammer, ja.” (Marokkaanse, oud-student)

“Mijn moeder heeft liever wel dat ik mijn diploma haal, maar ze heeft zoiets van: als je een goede baan hebt en daar je best doet of iets doet wat je leuk vindt, maar niet dat je op straat gaat hangen ofzo daar heeft ze het meer over. Of dat je, niet dat het erg is, maar van een uitkering gaat leven en niks doen, dat zie je hier vaak.” (Antilliaanse, huidige student)

“Mijn ouders hebben het nooit zo doorgehad als ik spijbelde, maar ik denk ook niet dat ze er wat van hadden gezegd. Ze zijn er niet zo streng in. Als ik geen zin heb om te gaan, vindt m'n moeder dat oké. Ik denk dat ik de stimulans van thuis wel heb gemist. Mijn ouders stonden niet altijd achter mij in de zin van naar een ouderavond gaan, mijn ouders wilden nooit een oudergesprek.” (Marokkaanse, huidige student)

“Van het merendeel van die kinderen denk ik dat ze niet gestimuleerd worden door hun ouders en op school worden ze ook niet echt gestimuleerd qua opleiding. Dus dan denk ik dat school daar ook een beetje aan kan veranderen. Meer met die kinderen praten. Al is het bijvoorbeeld individuele gesprekken. [...] Ik ken ze een beetje vandaar dat ik bedenk jij praat niet met je ouders. Jij bent heel bang voor je ouders. Jij doet heel veel dingen achter je ouders rug. Dan kan school ook meer met ze praten. Want het is wel belangrijk, dat je die stimulans krijgt. Zonder dat haal je het bijna niet. Je kan het wel halen, met veel moeite. Met veel vallen en opstaan denk ik wel dat je het kan halen. Maar als je iemand hebt die met je praat dat je het sneller gemotiveerd bent om door te gaan.” (Marokkaans, vsv'er)

Ouders reageren vrijblijvend op voornemen te stoppen

Dat ouders vaak slechts oppervlakkig betrokken zijn bij de opleiding blijkt ook uit het feit dat een deel van hen redelijk nonchalant reageert op het voornemen van hun kind om te stoppen met de opleiding. Een groot deel van de ouders plaatst hier geen (straf)maatregelen tegenover.

Een aantal studenten vertelt echter juist het tegenovergestelde: thuis komen met de mededeling gestopt te zijn met de studie, is geen mogelijkheid. Uit angst de woede van hun ouders op de hals te halen, blijven zij studeren.

5.2.2 Financiële problemen

Met name Surinaamse en Antilliaanse studenten geven aan dat financiële problemen, en dan met name 'de touwtjes aan elkaar knopen' een succesvolle schoolcarrière in de weg staat. Zij hebben moeite om het geld voor boeken en ander studiemateriaal te dragen, naast de vaste lasten die ze ook moeten afbetalen.

"Ik had toen echt zoiets van: 'Wat doe ik dan nog hier? Ik kan liever werken'. Ik had toen ook al mijn eigen huis en er zijn ook heel veel schulden die je zelf moet betalen. Het zijn normale dingen in het leven natuurlijk, maar dan denk ik van: 'Wanneer stopt het een keer?'. Dus toen dacht ik ook van: 'ik ga maar liever werken, het is echt gewoon over met mode voor mij'." (Surinaamse, huidige student)

"Aan het einde van het eerste jaar, scoorde ik vrij hoog dus dat was wel de drijfveer om door te gaan. Daarentegen keek ik ook naar mijn budget want een opleiding duurt 3 jaar. 'Kan ik hier nog mee doorgaan?', vroeg ik me af, een beetje in de crisis leven, ik ben wel een vechter, heb doorgezet tot het einde en pluk nu uiteindelijk wel de vruchten er vanaf. Ik zou niet thuis blijven zitten als ik niet ziek was. Maar omdat ik wist dat je het een beetje kon maken op het MBO, je komt er mee weg. Ik heb aardig wat uurtjes gespijbeld. Dat was meer omdat ik geld moest verdienen. Anders zouden we het niet volledig redden." (Surinaams, oud-student)

Het zijn ook met name deze studenten die het erg vervelend vinden dat zij aan het begin van het schooljaar boeken hebben gekocht, die uiteindelijk helemaal niet gebruikt zijn tijdens het schooljaar.

Een aantal studenten geeft aan een cursus 'budgetteren' via school te hebben gevolgd en dit als prettig te hebben ervaren. De reactie vanuit school op financiële problemen is echter niet altijd zoals vooraf gehoopt zoals blijkt uit onderstaand citaat.

"Aan het begin van het schooljaar met de kennismaking, ik zei al tegen die docent van wat moeten de leerlingen doen die een bijbaantje hebben. Haar eerste antwoord was: dan hoor je hier niet, moet je niet gaan studeren of ze moeten stoppen met school of hun werktijden gaan veranderen. En als dat niet lukt vroeg ik, dan moet je het zelf oplossen zei ze. Stage is precies hetzelfde. Want ja studeren en werk is allebei belangrijk voor me." (Surinaams, huidige student)

Snel geld verdienen meer in trek dan langetermijninvestering in opleiding

Studenten van diverse achtergronden geven aan soms te overwegen met school te stoppen om op andere, vaak illegale, wijzen snel geld te kunnen verdienen. Deze 'fast lane'-methode mist zijn uitwerking niet op studenten die minder gemotiveerd zijn. Zij laten zich verleiden door de voordelen van op korte termijn snel geld verdienen en geloven niet meer in het zich inzetten voor een opleiding die op termijn geld zal opleveren.

6 Bijlagen

6.1 Onderzoeksopzet

Om de doelstelling te beantwoorden heeft Motivaction gekozen voor een kwalitatief onderzoekstraject. Kwalitatief onderzoek geeft antwoord op “hoe-en-waarom-vragen” en is primair gericht op het ontdekken van motivaties, behoeften, percepties en emoties, die gedragingen en ideeën van mensen beïnvloeden. Dit type onderzoek is bij uitstek geschikt om bijvoorbeeld uit te diepen welke wensen, behoeften en ideeën studenten hebben ten aanzien van de begeleiding op de opleiding. Kwalitatief onderzoek is een goede manier om te inventariseren wat er allemaal leeft bij studenten en wat er toe bijdraagt dat zij hun opleiding afmaken.

Om volledig zicht te krijgen op alles wat er speelt rondom het (ver)volgen van een opleiding zijn face-to-face single-interviews uitgevoerd. Bij single-interviews kunnen ondervraagden namelijk alles wat voor hen leeft en speelt rondom een onderwerp naar voren brengen, zonder dat zij daarbij beïnvloed worden door derden. Voor onderzoeksvragen waarbij individuele factoren een grote rol spelen, zoals bijvoorbeeld het maken van keuzes en barrières die er leven en spelen, zijn single interviews het meest passend. Daarbij weten we dat een groepsdiscussie niet de juiste onderzoeksmethode is om de doelgroepen mbo-studenten te stimuleren om vrijelijk te spreken. De interviews hebben op een door de (oud-)student aangegeven locatie plaatsgevonden. Centraal in deze gesprekken staat namelijk het creëren van een prettige omgeving waarin respondenten zich dusdanig op hun gemak voelen dat zij optimaal deel kunnen nemen aan het onderzoek.

De onderzoeksopzet zoals wij die in eerste instantie hebben voorgesteld ziet er als volgt uit:

Doelgroep 1 Oud-leerlingen (n=15)	Doelgroep 2 Voorlaatstejaars leerlingen (n=15)	Doelgroep 3 Voortijdig schoolverlaters (n=10)
<ul style="list-style-type: none"> • Per ROC: 5 oud-leerlingen netto • Oud-leerlingen = niet langer dan 3 jaar afgestudeerd aan ROC. • Alle oud-leerlingen moeten ‘succesvol participeren’ in de samenleving, d.w.z. werken of ingeschreven zijn bij een vervolgopleiding. • Per ROC: spreiding tussen oud-leerlingen die werken en/of een vervolgopleiding volgen. • Oud-leerlingen kunnen zich mondeling (goed) uitdrukken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Per ROC: 5 leerlingen netto • Per ROC: spreiding aanbren-gen tussen niveau van motiva-tie en prestaties (bv. uitmun-tend, goed, middelmatig). • Spreiding tussen leerlingen van de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) en de be-roepsopleidende leerweg (bol) • Leerlingen kunnen zich mondeling (goed) uitdrukken. • Spreiding naar geslacht • Spreiding naar etniciteit (focus op TMSA) 	<ul style="list-style-type: none"> • 2 ROCs: 3 vsv’ers, 1 ROC: levert 4 vsv’ers netto • Voor alle vsv’ers geldt dat zij niet langer dan 2 jaar geleden het ROC vroegtijdig hebben verlaten • Spreiding tussen leerlingen die een beroepsbegeleidende leerweg (bbl) of de beroepsop-leidende leerweg (bol) hebben gevolgd • vsvs’ers kunnen zich monde-ling (goed) uitdrukken. • Spreiding naar geslacht • Spreiding naar etniciteit

Het veldwerk is uitgevoerd in de periode februari-maart 2011. De (oud-)studenten zijn geworven en geselecteerd door contactpersonen binnen de 3 ROCs. Motivaction heeft op basis van de verkregen gegevens de (oud-)studenten benaderd en afspraken ingepland. De gesprekken duurden 1 uur.

Voorafgaand aan de interviews is de (oud-)studenten gevraagd een online vragenlijst in te vullen om inzicht te krijgen in hun YoungMentality-milieu. Deze uitkomsten dienden als achtergrond informatie bij het analyseren van de verkregen data.

Alle deelnemers hebben als dank voor hun deelname een financiële incentive ontvangen.

Alle gesprekken zijn opgenomen met behulp van een memorecorder. Van deze gesprekken zijn notulen gemaakt. Deze opnames worden door Motivaction tot 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard. Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde gespreksrichtlijnen zijn op aanvraag beschikbaar.

6.2 Achtergrondgegevens deelnemende studenten

De studenten zijn in eerste instantie benaderd en geworven door de respectievelijke ROC's. De ROC's hebben hier veel tijd in gestopt. Het werven van de studenten bleek namelijk in de praktijk tegen te vallen en kostte veel moeite. Op basis van de informatie die Motivaction heeft ontvangen, zijn de studenten benaderd voor een afspraak. In het maken van afspraken heeft Motivaction gestreefd naar een spreiding naar etniciteit, geslacht en opleidingsrichting over de deelnemende studenten. Uiteindelijk is het niet gelukt om een evenwichtige spreiding te bereiken naar etniciteit.

Aantal gesprekken per ROC	Albeda College: 10 ROC Eindhoven: 13 ROC Mondriaan: 13
Aantal gesprekken per doelgroep	Huidige studenten: 16 Oud-studenten: 13 Vsv'ers: 7
Aantal gesprekken per etniciteit	Turken: 9 Marokkanen: 9 Surinamers: 12 Antillianen: 6

Dit is toe te schrijven aan een aantal aspecten:

- In totaal zijn 6 gesprekken gevoerd met Antilliaanse studenten, hiermee zijn zij ondervetegenwoordigd in vergelijking met de overige etniciteiten. Dit komt onder meer doordat wij van de ROC's ook minder gegevens hebben ontvangen van studenten met deze achtergrond. Tevens speelde achterdocht bij deze groep sterk mee en wilden zij uiteindelijk niet mee doen aan het onderzoek.
- Van alle studenten bleken de studenten van Marokkaanse afkomst het minst bereikbaar: telefoonnummers bleken alweer verouderd, of zij namen – ook na herhaaldelijk bellen – niet op.

- Van de 3 doelgroepen bleken de vsv'ers het moeilijkst te bewegen tot een interviewafspraak.

Ondanks diverse inspanningen is het beoogde aantal van 40 afspraken niet behaald en zijn uiteindelijk 36 interviews gehouden met studenten. Voor de laatste 4 gesprekken is het uiteindelijk niet gelukt om tot een interview te komen binnen de veldwerkperiode. Diverse keren zijn wij vergeefs afgereisd naar hun respectievelijke woonplaats. Binnen de gestelde veldwerkperiode is het niet mogelijk geweest om deze interviews anderszins in te plannen.